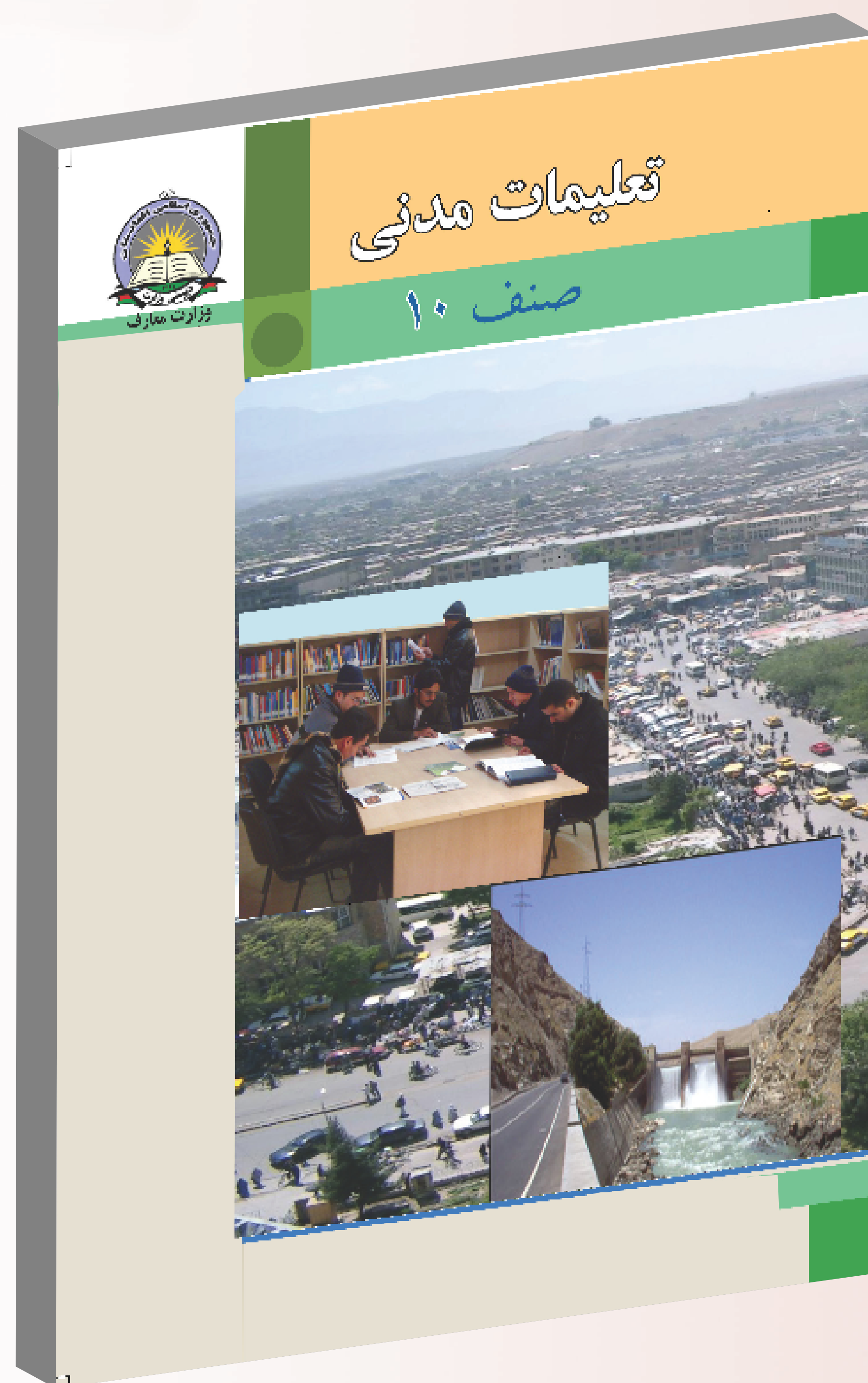

کتاب معلم

رهنمای تدریس تعلیمات مدنی

صنف ۱۰

رهنمای تدریس تعلیمات مدنی - صنف۱۰

سال چاپ : ۱۳۹۹ هـ. ش.

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان
دا هېواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

وزارت معارف

کتاب معـلم

رهنمای تدریس تعلیمات مدنی

صنف دهم

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ . ش.

مشخصات کتاب

مضمون: رهنمای تدریس تعلیمات مدنی

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی دیپارتمنت تعلیمات مدنی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: دهم

زبان: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامه

سال چاپ: ۱۳۹۹ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم- حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانوادهٔ بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی و رهنمای تدریس در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکرشده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به‌عنوان تربیت کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، با استفاده از این رهنما، از هیچ نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس راآغاز کنند، که در آیندهٔ نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفادهٔ بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این رهنمای تدریس مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست

کلیات

رهنمودهای لازم برای معلم

نصاب تعلیمی چیست؟

دراین باره که نصاب تعلیمی چیست، نظریات مختلف وجود دارد؛ یک‌عده آن‌را مفردات درسی می‌دانند و عده‌یی دیگر کتاب درسی. برخی از علمای تعلیم و تربیه نصاب تعلیمی را جداگانه تعریف نموده اند؛ به طور مثال:

نصاب تعلیمی رهنمودیست که همه فعالیت‌های تعلیمی و تربیتی در آن شامل بوده و به دست آوردن آن‌ها هدف می‌باشد.

نصاب تعلیمی عبارت از تمام دانش ها، مهارت‌ها و ذهنیت‌های تعیین شده یی است، که یک نهاد تعلیمی آموزش آن‌هارا برای شاگردان در نظر می‌گیرد. یا به عبارت دیگر، نصاب تعلیمی تمام آموختنی‌های پروگرام تعلیمی و تربیتی یک نهاد تعلیمی است، که شامل کتب‌درسی، کتب ممددرسی، رهنمای معلم، تجارب و کارهای عملی(پلان شده) برای شاگردان می‌باشد.

آنچه امروز توجه متخصصان تعلیم و تربیه را به خود معطوف نموده، پاسخ به این سؤال است، که دست اندرکاران تهیۀ مفردات و مؤلفان کتب درسی چه چیزهایی را با استفاده از روش‌های مشخص باید به شاگردان بیاموزانند که در زنده‌گی حال و آیندۀ شان مفید باشد؟

همه اتفاق نظر دارند که شاگردان در شرایط متفاوت رشد می‌کنند و در آینده با مسایل جدیدی رو به رو می‌شوند، از طرف دیگر دورۀ جوانی با خصوصیاتی؛ چون: تصمیم گیری مستقل، مسؤولیت پذیری، آینده نگری و دور اندیشی در مسایل از سایر دوره‌های زنده‌گی متمایز می‌گردد، جوان برای تعامل درست با جامعه و ورود به دنیای بزرگان نیازمند کسب مهارت‌های مختلفی می‌باشد، باید بداند که نیازهای جامعه یی که در آن زنده‌گی می‌کند ازچه قرار است و کسب علم و دانش و مهارت‌های علمی چقدر برایش ضروری است؟ او نیاز دارد بداند که کیست، چگونه با حوادث می‌بیند، چگونه حقایق را درک می‌کند، چگونه انتخاب می‌کند و چگونه عمل می‌کند؟ وی نیازمند علمی است که او را تشویق به اندیشیدن، مطالعه و تحقیق در زنده‌گی اجتماعی کند.

با توجه به مطالب فوق، در تهیه مفردات درسی (تعلیمات مدنی) در حالیکه با نیازهای علمی مرتبط است بر روش‌های جدید آموختن بیشتر تأکید گردیده است تا آموختن دانستنی‌ها به شیوه‌های قدیم، آموختن روش‌هایی که بر روحیۀ فعال و مشارکتی، ابتکار و نقادی تاکید می‌گردد.

در روش فعال و مشارکتی یا آموزش فعال (Active Learning Method) معلم نقش مهمی را در پروسۀ تدریس به عهده دارد. در این نقش، وظیفۀ معلم به انتقال اطلاعات خلاصه نمی شود او تجارب یادگیری را منحصر به گوش کردن و حفظ کردن مطالب نمی پندارد.

در این نقش، معلم رهنما و تسهیل کنندۀ شرایط مطلوب یادگیری است و به جای انتقال یک جانبۀ مطالب، بر روش یادگیری، کسب تجربه و حل مسأله تأکید می‌نماید. یکی از اهداف اصلی تهیۀ کتاب رهنمای معلم نیز ارائه استراتژی‌هایی برای آموختن است.

از اهداف و دلایل دیگر تألیف این کتاب (رهنمای معلم) توضیح اهداف، اصول انتخاب و سازماندهی محتوا (متن) و استراتژی‌هایی ارزیابی کتاب(تعلیمات مدنی) صنف (دهم) است.

از آنجایی که کتاب درسی حاضر با شیوۀ جدید برای آموختن (تعلیمات مدنی) تهیه گردیده و در آن امکان بیشتری برای ایجاد تجارب یادگیری شاگردان فراهم گردیده است تدوین کتاب رهنمای معلم امر ضروری پنداشته می‌شود.

البته اذعان داریم، که تدریس و آموزش کار ابتکاری و تجربی است و معلمان مبتکر و نو آور در این عرصه دست به نوآوری میزنند؛ ولی نباید فراموش کرد، که در انتخاب استراتیژی‌های آموزش، متناسب به اصول هماهنگی با اهداف، استراتژی‌های ارزیابی، امکان مشارکت شاگردان و اصول دیگری که علوم روان شناسی، روان شناسی تربیتی و روان شناسی یادگیری پیش روی ما قرار می‌دهند. باید توجه دقیق صورت بگیرد. هم اینکه بر اساس کدام اصول، محتوا انتخاب شود؟ اصول سازماندهی محتوا کدام‌ها اند؟ استراتیژی‌های تدریس و ارزیابی چیست و چه اهمیت دارند؟ و بالاخره استخراج مفاهیم کلیدی چگونه صورت می‌گیرد، در این کتاب رهنمای معلم توضیح می‌گردد.

رهنمای معلم چیست؟

رهنمای معلم کتابیست، که به معلم کمک می‌نماید تا در جریان یک ساعت درسی و یایک دوره معین تعلیمی پلان تدریس خود را آماده سازد. در رهنمای معلم اهداف عمومی و خصوصی هر درس، وسایل تدریس، استراتژی تدریس، برانگیختن انگیزۀ شاگردان، فعالیت‌های معلم و شاگردان، بخش تحکیم آموزش شاگردان و ارزیابی، کارخانه‌گی، تشریح و معرفی بخش‌های مشکل درس، طرق حل بعضی فعالیت‌های کتاب درسی، معلومات اضافی و مأخذ بیشتر برای معلم گنجانیده شده است. رهنمای معلم برای این منظور تهیه می‌گردد تا معلم را با آماده ساختن پلان درسی و با اهداف عمومی تعلیم و تربیه در یک مرحلۀ آموزش، آشنا سازد به معلم کمک نماید تا مفاهیم و موضوعات هر درس را دریافته، معلومات اضافی را مهیا نماید. رهنمای معلم راه را برای تدریس همگون و یکسان کتاب درسی در تمام مکاتب، اعم از مرکز و ولایات و قرای دور دست کشور هموارمی سازد. به این گونه تدریس مضامین در طول مدت مورد نظر (سال تعلیمی) در تمام مکاتب افغانستان یکسان صورت گرفته و کتاب درسی باید تا آخرین درس تدریس گردد. رهنمای معلم این امر را تضمین می‌نماید که تدریس به گونه یی که در مکاتب مرکز (کابل) و یا در سایر ولایات بزرگ صورت می‌گیرد در مکاتب ولسوالی‌ها و قریه‌های دور دست هم صورت گرفته و راه را برای رشد معارف متوازن و همسان در تمام کشور بازمی‌کند.

پالیسی تعلیمی و تربیتی معارف افغانستان

بر مبنای احکام مندرج در مواد شانزدهم، چهل و سوم، چهل و چهارم، چهل و پنجم، چهل و ششم و چهل و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان و بر اساس ماده‌های ششم و هفتم و سایر احکام قانون معارف افغانستان، و با در نظرداشت ضرورت‌ها، واقعیت‌ها و نیازمندی‌های معنوی و مادی کشور و به منظور ترسیم خطوط اساسی نظام تعلیم و تربیهٔ افغانستان پالیسی تعلیمی و تربیتی معارف جمهوری اسلامی افغانستان در نقاط آتی مشخص می‌شود:

۱- آماده ساختن زمینه‌های تعلیم و تربیهٔ معیاری برای اطفال، نوجوانان و جوانان کشور اعم از ذکور و اناث با عقیدهٔ راسخ و روحیهٔ خدا پرستی، پابندی به تطبیق احکام و ارزش‌های اسلامی، وطن‌دوستی، تحکیم وحدت ملی، زیست باهمی و بشردوستی.

۲- تقویت روحیهٔ دفاع از استقلال، حاکمیت ملی، تمامیت ارضی، اخوت اسلامی، همبستگی‌ملی، صلحدوستی، غنای فرهنگی و نفی کلیه اشکال و انواع تبعیض و خشونت.

۳- احیای بازسازی، انکشاف و تجهیز مؤسسات تعلیمی و تربیتی.

۴- انکشاف سیستم تعلیمی و تربیتی کشور همگام با تحولات مثبت علمی در جهان.

۵- استفاده و بهره گیری از تجارب مطلوب و موفق تعلیمی و تربیتی سایر کشورها.

۶- فراهم ساختن تعلیمات ابتدایی و متوسطه (۱-۹) اجباری و رایگان برای همه بدون در نظرداشت جنس، قوم، زبان، مذهب، نژاد و موقف اجتماعی.

۷- تدریس در مکاتب (رسمی و خصوصی) به زبان‌هایی صورت می‌گیرد، که در قانون اساسی کشور تسجیل شده است.

۸- مطابق با تعلیمات دین مقدس اسلام، ارزشهای قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، عرف و عنعنات پسندیدهٔ جامعهٔ افغانی و با در نظرداشت اصول پیداگوژیک و تجارب عملی و به منظور بهبود کیفی تعلیم و تربیه، سیستم معارف افغانستان بر اصل جدایی پسران و دختران استوار است؛ بنابرین: تعلیم مختلط بعد از صنف سوم مرحلهٔ ابتدایی در هیچ مؤسسهٔ آموزشی اعم از مکاتب دولتی و خصوصی، کورس‌ها، کلپ‌های ورزشی و غیره مجاز نمی‌باشد.

۹- تدریس زبان‌های سوم (در مطابقت با مادهٔ ۱۶ قانون اساسی) به حیث یک مضمون در مناطق مربوط.

۱۰- فراهم نمودن زمینه‌های تعلیم و تربیه برای شاگردان دارای نیازمندی‌های خاص، بیجاشده‌گان داخلی و مهاجرین.

۱۱- توسعهٔ مدارس دینی، مکاتب تعلیمات عمومی، حرفوی و مسلکی و مؤسسات تربیهٔ معلم و عصری ساختن آن‌ها.

۱۲- ارتقای سویهٔ علمی و مسلکی معلمان.

۱۳- بهبود بخشیدن وضع معیشتی معلمان.

۱۴-مبارزه برای محو بیسوادی و توسعهٔ مکاتب سواد حیاتی و متمم کارگری (ذکور و اناث).

۱۵- حمایت از سهم گیری بیغرضانه و بشردوستانهٔ کشورها، مؤسسات بین المللی، مؤسسات غیر دولتی و اشخاص در احیا و بازسازی، تجهیز و ارتقای ظرفیت‌های مسلکی، تخصصی و اداری معارف در چوکات قوانین نافذهٔ کشور.

۱۶- تقویت سیستم معارف متوازن و توزیع عادلانهٔ امکانات تعلیمی و تربیتی در مرکز و ولایات کشور.

۱۷-آشنا ساختن شاگردان با اضرار پدیده‌های شوم؛ چون: خشونت، تبعیض، جنگ‌های نامشروع، مواد مخدر، مسکرات و مفاسد اخلاقی.

۱۸-رهنمایی شاگردان به ارزش‌های پسندیده؛ چون: آزادی، صلح، همزیستی مسالمت آمیز، شورا و دموکراسی، رعایت حقوق بشر و حفاظت از محیط زیست.

۱۹-توجه همه جانبه به تعلیم و تربیهٔ نسوان مطابق به احکام و ارزشهای اسلامی و رعایت توازن میان مکاتب دختران و پسران.

۲۰-توجه به تعلیمات خاص (تیزهوشان، نابینایان، ناشنوایان و دارنده‌گان عقب مانده‌گی‌های ذهنی) و آغاز تدابیر مؤثر برای تعلیم و تربیهٔ آن‌ها.

۲۱-مراقبت و نظارت از تطبیق نصاب تعلیمی معارف جمهوری اسلامی افغانستان، تدریس و استفاده از مواد آموزشی در مکاتب (رسمی و خصوصی) در چوکات قوانین نافذهٔ کشور.

۲۲-زمینه سازی برای رشد ورزش(سپورت و تربیت بدنی).

۲۳- تحکیم روابط و ایجاد هماهنگی بیشتر میان ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و ریاست‌های تربیهٔ معلم، مرکز ساینس و پوهنتون‌های ذیربط درکشور جهت تبادل اندوخته‌های علمی و تجارب مسلکی.

با تطبیق این پالیسی در معارف کشور به یاری خداوند متعال به نتایج عمدهٔ ذیل دست خواهیم یافت:

- تربیهٔ اولاد کشور با روحیهٔ اسلامی کسب رضای الله(جَلَّ جَلاَلُه) وایجاد یک جامعهٔ سعادتمند و مرفه.
- حفظ هویت ملی.
- تربیهٔ سالم اولاد وطن به حیث انسان‌های مسلمان، وطندوست، مفید، متعهد و متمدن.
- فراگیری علم، کسب مهارت‌ها و طرز تفکر سالم شاگردان به منظور تطابق موفقانه با معیارهای علمی جامعه و جهان.
- ارتقای سطح دانش شاگردان به منظور کسب قابلیت و ورود موفقانه به بازار کار.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان

بر مبنای احکام قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، قانون و پالیسی‌معارف و با درنظرداشت ضرورت‌ها و واقعیت‌های جامعهٔ افغانی، نظام تعلیم و تربیهٔ کشور به منظور تعلیم و تربیهٔ سالم شاگردان اهداف ذیل را دنبال می‌نماید:

الف: اهداف عقیدتی و اخلاقی

۱- تقویهٔ ایمان و اعتقاد به ارکان، اساسات و ارزش‌های دین مقدس اسلام، توسعهٔ بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط مبتنی بر تعالیم قرآنی و سنن حضرت پیامبر (صلی الله علیه و سلم).
۲- تقویهٔ روحیهٔ خودشناسی به منظور خداشناسی.
۳- تقویهٔ روحیهٔ اعتماد به نفس و التزام به سجایای اخلاقی.
۴- تقویه و پرورش روحیهٔ نظم و دسپلین پذیری و رعایت احکام و ارزش‌های قانونی.
۵- تقویهٔ روحیهٔ مسئوولیت پذیری در برابر ارزش‌های دینی، اجتماعی، تعلیمی و تربیتی.

ب: اهداف آموزشی و تربیتی

۱- کسب و تقویهٔ مهارت‌های آموزشی؛ از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن، به کار بردن اعداد و حسن خط در زبان‌های رسمی و خارجی.
۲- آموزش علوم، فنون، تکنالوژی معاصر و کسب مهارت‌های فردی و اجتماعی مورد نیاز.
۳- انکشاف استعدادها برای خود آموزی و خود ارزیابی در پروسه‌های آموزش.
۴- رشد و تقویهٔ قابلیت‌های تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق، تشخیص و ابتکار در زمینه‌های علمی، ادبی، فرهنگی و فنی.
۵- کسب مهارت جهت حل معضلات و مشکلات فردی و اجتماعی.

ج: اهداف فرهنگی، ادبی و هنری

۱- رشد استعدادهای فطری شاگردان در عرصه‌های فرهنگ، ادب و هنر سالم و تقویهٔ روحیهٔ شناخت و ارجگذاری به میراث‌ها و گنجینه‌های تاریخی، فرهنگی و ادبی.
۲- معرفت با تاریخ، ادب و فرهنگ افغانستان، تمدن اسلامی و فرهنگ کشورهای دیگر.
۳- حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، هنرهای ملی، آداب و سنن پسندیدهٔ سالم جامعهٔ افغانی.
۴- انکشاف مهارت‌های ادبی و هنری از طریق تمرین و فعالیت‌های انفرادی و جمعی.

د: اهداف مدنی و اجتماعی

۱- تقویهٔ روحیهٔ استقلال و آزادیخواهی حفاظت از ارزش‌های اسلامی، نوامیس ملی و تحکیم بنیاد روابط خانواده بر پایهٔ عدالت و رعایت حقوق افراد.
۲- تقویهٔ روحیهٔ اخوت اسلامی، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی، همبستگی ملی و بین المللی.
۳- انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، ضدیت با خشونت، جنگ‌های نامشروع و مبارزه با مواد مخدر، مسکرات و مفاسد اخلاقی و اجتماعی.
۴- تقویهٔ روحیهٔ احترام به قانون و رعایت آن و حمایت از حقوق قانونی همه اتباع کشور بدون در نظرداشت جنس، سن، موقف اقتصادی، اجتماعی و وابسته‌گی سیاسی.

۵- انکشاف روحیهٔ گذشت، فداکاری و ایثار در روابط جمعی و مقدم شمردن منافع اجتماعی بر منافع فردی.

۶- تقویهٔ روحیهٔ انتقاد و انتقاد پذیری، حوصله‌مندی و احترام به آرای دیگران.

۷- رشد و انکشاف روحیهٔ احترام به کرامت انسانی، حفظ حرمت اشخاص و رعایت آداب معاشرت و حقوق بشر در روابط اجتماعی.

۸- تقویهٔ روحیهٔ حل اختلافات و برخوردها به طور مسالمت آمیز و سازنده.

۹- تقویهٔ فرهنگ تحمل پذیری.

۱۰- تقویهٔ روحیهٔ استفاده از تجارب و دستاوردهای مثبت علمی و تخنیکی جامعهٔ بشری.

۱۱- تقویه و انکشاف روحیهٔ نفی هر نوع تبعیض.

۱۲- رشد روحیهٔ احترام به مقام انسانی زن و حمایت از زنان.

۱۳- تقویت روحیهٔ رعایت حقوق والدین، بزرگان، همسایه‌گان، شهروندان و سایر انسان‌ها.

۱۴- رشد روحیهٔ حفاظت از محیط زیست و سرسبزی، ترحم بر حیوانات و حمایت از حیات طبیعی و نباتات.

۱۵- تقویهٔ روحیهٔ حفاظت از منابع آبی، عدم اسراف در استفاده از آب و جلوگیری از ملوث ساختن دریاها، جوی‌ها، کاریزها و چاه‌ها.

هـ: اهداف اقتصادی

۱- درک نقش مهم اقتصاد در زنده‌گی انسانی، توجه به انکشاف و رشد اقتصادی جامعه و ارتباط فعالیت‌های اقتصادی با اقتصاد خانواده و سلوک فردی.

۲- درک ارزش و اهمیت کار و تقویهٔ روحیهٔ اشتغال در مشاغل مفید به منظور فقر زدایی.

۳- ایجاد و تقویت روحیهٔ صرفه جویی، قناعت و پرهیز از اسراف و تجملگرایی.

۴- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه‌های مناسب استخراج و استفاده از آن‌ها و پرورش روحیهٔ حراست از اموال، ثروت و سرمایه‌های ملی.

۵- شناسایی حرفه‌های مختلف و مشاغل تولیدی، توأم با پیشرفت تکنالوژی، احیا و ترویج صنایع دستی و محلی جهت افزایش درآمد ملی و رفع بیکاری و وابسته‌گی اقتصادی.

۶- تقویهٔ روحیهٔ رعایت اصول اخلاقی در معاملات و فعالیت‌های اقتصادی و مبارزه علیه فعالیت‌های اقتصادی نامشروع.

۷- تشویق در فراگیری فعالیت‌های حرفه یی.

۸- بلند بردن سطح آگاهی شاگردان در رابطه با عرضه و تقاضا.

۹- ترویج اصل انصاف، اخلاق کار و رعایت قانون کار، میان استخدام کننده و استخدام شونده.

و: اهداف صحی

۱- درک اهمیت حفظ الصحه و ترویج شیوه‌های سالم زنده‌گی، جهت سلامت روانی و جسمی افراد.

۲- انکشاف روحیهٔ رعایت حفظ الصحهٔ عمومی و محیط زیست.

۳- آشنایی با دانش اساسی صحی و انکشاف مهارت‌های لازم به خاطر وقایه در مقابل امراض.
۴- تأمین سلامت جسمی و روانی از طریق فراهم ساختن فرصت‌ها و وسایل لازم و زمینه سازی برای مهیاساختن ساحات مناسب جهت تربیت بدنی و ورزش و سرسبزی محیط زیست.
۵- توجه به صحت طفل و مادر و حمایت از آن‌ها.

اهداف دورهٔ ثانوی(صنف ۱۰ الی۱۲)

- تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دوره‌های گذشته و آماده‌گی برای تحصیلات عالی.
- رشد و توسعهٔ بیشتر قوهٔ تفکر، تعمق و معلومات در مسایل دینی، مبانی اعتقادی و آشنایی مزید شاگردان با تعلیمات دین اسلام منحیث نظام زنده‌گی.
- تزکیهٔ نفس و رشد فضایل اخلاقی بر اساس ایمان به خداوند (جَلَّ جَلاَلُه) و ارشادات اسلامی.
- تقویت روحیهٔ فراگیری تعلیم و تربیه در شاگردان و فراهم ساختن زمینه‌های مناسب برای آنان.
- سعی و تلاش جهت شناخت اسرار جهان و قوانین موجود در طبیعت با استفاده از علوم و تجارب بشری و تکنالوژی پیشرفته.
- فراگیری مزید زبان‌های رسمی و مادری، توسعهٔ دانش ادبی شاگردان و آموزش زبان‌های خارجی.
- آموزش علوم و فنون مورد نیاز و کسب مهارتهای فردی و اجتماعی.
- معرفت مزید شاگردان با هنر و استفادهٔ معقول از آن مطابق به ارزش‌های اسلامی و مقتضیات مثبت فرهنگ ملی.
- رشد روحیهٔ حفظ میراث‌های ادبی، فرهنگی، هنری و تاریخی کشور.
- انکشاف روحیهٔ تعاون و علاقهٔ شاگردان به رقابت‌های سالم.
- تقویت روحیهٔ حفاظت از نوامیس ملی و تحکیم بنیاد روابط خانواده بر پایهٔ حقوق و اخلاق اسلامی.
- انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، صلح خواهی، ضدیت با خشونت و جنگ‌های نامشروع، مبارزه با مواد مخدر، مشروبات الکلی و مفاسد اخلاقی.
- تقویت روحیهٔ مسؤولیت پذیری و اهتمام به امور خانواده‌گی و اجتماعی و مشارکت در فعالیت‌های اسلامی، فرهنگی و اجتماعی.
- تقویت روحیهٔ گذشت، فداکاری و ایثار در روابط جمعی و مقدم شمردن منافع اجتماعی بر منافع فردی.
- آماده ساختن شاگردان برای زنده گی آینده، و آگاهی آنان از اهمیت تشکیل خانواده و احکام شرعی مربوط به آن.
- توجه به اهمیت اقتصاد و رشد سالم آن به عنوان وسیله، جهت رسیدن به رفاه و تکامل معنوی شاگردان.
- انکشاف مهارت‌های سنجش خودی در پروسه‌های آموزشی و پرورشی.
- رشد علاقهٔ شاگردان به ورزش و مواظبت از صحت جسمی و روانی آن‌ها.
- حمایت از شاگردان در برابر تهاجم فرهنگی و رهنمایی آن‌ها در اجتناب از تقلیدهای بیجا و تقویهٔ روحیهٔ استفاده از تکنالوجی و پیشرفت‌های مثبت عصر با حفظ اصالت و هویت اسلامی و افغانی در آنان.
- توسعهٔ فرهنگ مطالعه و کتابخوانی.

اصول انتخاب محتوا

در انتخاب محتوا اصول ذیل مد نظر گرفته شده است:

هماهنگی با نیازها، علاقه مندی، اعتبار(اعتبار محتوا به معنای منطقی، تسلسل و مستدل بودن، استفاده از پژوهش‌ها و کتاب‌های تأیید شده، مستند و دست اول بودن منابع مورد استفاده می‌باشد)، توانایی‌های سنی و ذهنی شاگردان و فراهم کردن فرصت لازم برای فعالیت‌های داخل و خارج صنف.

اصول تنظیم و ترتیب محتوا

در ترتیب و تنظیم محتوا اصول زیر مبنا قرار گرفته است:

تسلسل، هماهنگی، تعادل بین نیازهای فردی و اجتماعی شاگردان، تعادل میان محتوا و استراتژی‌های تدریس.

استراتژی‌های تدریس

کتاب حاضر بر مبنای اصول تدریس فعال و مشارکتی تدوین شده است. از این رو، در تدریس کتاب باید از روش‌های فعال و مشارکتی، ازجمله روش مناظره (Argument) روش سؤال و جواب، روش لکچر یا توضیحی (Lecture) مباحثه تیمی و گروپی(Group discussion)، روش ایفای نقش (Role playing) روش سیر علمی، روش بارش مغزی یا فکری(Brain storming) استفاده شود، استفاده از روش پروژه یی (The project Method) را نیز باید به این مجموعه افزود.

باید توجه داشت که تدریس، کار ابتکاری و تجربی است و نمی توان به صورت کلی روش معینی را برای تدریس یک درس یا کتاب پیشنهاد کرد؛ زیرا با وجود شرایط و امکانات در مناطق مختلف کشور، هر مکتب و صنف شرایط خاص خود را دارد؛ اما این به معنای آن نیست، که نتوان یک جهت کلی را (که همان استفاده از استراتیژی‌های فعال تدریس است) پیشنهاد یا دنبال نمود.

اجزای اصلی درس

هر درس از اجزای ذیل تشکیل شده است:

عنوان، مقدمه، متن، تصویر، نقشه، شکل، عنوان فرعی و فعالیت‌های ورودی، میانی و پایانی که به بعضی از آن‌ها اشاره می‌شود.

عنوان درس

عنوان موجب آماده‌گی ذهنی در شاگردان برای ورود به درس می‌شود. از عنوان درس می‌توان به عنوان یک فعالیت نیز استفاده کرد.

تصویر، نقشه و شکل

در هر درس، تصاویر و نقشه‌ها ارائه شده است که با متن مطابقت داشته و نه تنها بر جاذبه کتاب می‌افزید؛ بلکه کار کرد انگیزه یی هم دارد.

فعالیت ورودی

هر درس با یک فعالیت آغاز می‌شود که در جریان انجام دادن آ ن، تدریس با سهمگیری و فعالیت شاگردان آغاز می‌شود، فعالیت امری نیست که مجزا از متن در نظر گرفته شود و یا متن محتوا به صورت جداگانه تدریس شود.

فعالیت میانی

فعالیت دومی که در هر درس تهیه شده است، گاه نقشی مشابه فعالیت اول (ورودی) درس را دارد، یعنی برای تدریس متن بعد از آن باید مورد استفاده قرار گیرد و گاه نقش تحکیم و تعمیق مطالب قبلی را دارد.

فعالیت پایانی

در پایان هر درس، فعالیتی طراحی شده است، که به تعمیق محتوای درس کمک می‌کند و از طریق آن می‌توان درس را هم ارزیابی کرد.

استخراج مفاهیم کلیدی (Key concepts)

ابتدا باید در بارۀ معنی و مفهوم «مفهوم کلیدی» مطالبی ارائه کنیم: هر درس دارای هدف یا اهداف دانشی است، این هدف یا اهداف برای آموختن یک یا چند مفهوم تهیه شده است که این مفاهیم همان، مفاهیم کلیدی متن اند.

با توجه به این مقدمه، مفاهیم کلیدی(ایده‌های اصلی) را می‌توان ابزاری برای ارزیابی محسوب نمود، زیرا انجام دادن این عمل توسط فراگیرنده، به معنای آن است، که وی به مرحلۀ اول فهم رسیده است.

با توجه به اهمیت مهارت در مطالعه و آموختن متون مختلف می‌توان ((استخراج مفاهیم کلیدی)) را در مراحل آموزش و ارزیابی به عنوان یک مهارت عمده در نظر گرفت که ایجاد و تقویت آن در شاگردان یک هدف به شمار می‌رود.

خلاصه کردن درس

فعالیت ((خلاصه کردن)) هم برای ارزیابی مورد استفاده قرار می‌گیرد و هم خود یک مهارت اساسی است که باید شاگردان آن را فراگیرند.

توانایی«خلاصه کردن» یکی از مهمترین مهارت‌های تفکر است. با خلاصه کردن می‌توان اطلاعات وسیع را در قالب نسخۀ کوتاه تر بیان کرد تا هدف متن به راحتی فهمیده شود. خلاصه عبارت است از جملات کوتاه که مفاهیم اصلی یک قسمت را به ما می‌دهد. خلاصه شامل تمام جزییات در یک بازگویی نیست. جوهر خلاصه، مختصر بودن آن است.

تفاوت «خلاصه کردن» با «استخراج مفاهیم کلیدی» در این است که به جای فهرست کردن مفاهیم اصلی، تلاش می‌شود تا مفاهیم دوباره با هم ترکیب شوند تا متن جدیدی تولید گردد.

توصیه‌های برای خلاصه کردن

۱- مطلبی را که می‌خواهید خلاصه کنید، تلاش کنید بدون نوشتن و یاد داشت کردن بفهمید.

۲- خلاصه را با کلمات خود تان بنوسید. از ساختار متن اصلی پیروی کنید، تا مطمئن شوید که عقاید شخصی خود را در خلاصه وارد نکرده اید، زیرا عقاید شخصی را نباید در عبارات خلاصه وارد کرد . هر کلمه و عبارتی که در خلاصه به کار می‌رود باید مستند به متن باشد. خلاصهٔ شما باید ۱۵- ۲۰ فیصد باشد.

۳- بعد از اتمام خلاصه برای اطمینان به مقایسه آن با متن اصلی بپردازید.

ارزیابی (Evolution)

ارزیابی عبارت از پروسهٔ منظم برای تعیین و تشخیص میزان پیشرفت یادگیرنده در رسیدن به هدف‌های آموزشی است.

منظور از پروسهٔ منظم این است که ارزیابی باید طبق برنامه و منظم انجام شود، از این رو مشاهدات بی نظم و ترتیب از رفتار شاگردان را نمی توان ارزیابی گفت. در ضمن، کار برد((هدف‌های آموزشی)) برای این است که در ارزیابی باید هدف‌های آموزشی از پیش مشخص شده باشد.

بر این اساس، ارزیابی آموزشی به منظور تشخیص و کمک به اعتلای وضع تدریس، کمک به تصمیم گیری مسؤولان در مورد معلمان، کمک به شاگردان و تدارک ضوابطی در مورد تحقیق در زمینهٔ تدریس، صورت می‌گیرد.

روش‌های اساسی در ارزیابی باید به گونه یی باشد که متوجه هدف‌های دورهٔ تحصیلی بوده و نتایج آن به رهنمایی و انگیزه دادن به شاگردان و معلمان منجر شود، همچنین ارزیابی باید با توجه به هدف روش‌های تدریس و عناصر مختلف مضمون درسی صورت گیرد.

ارزیابی برای اصلاح پروسهٔ آموزش بوده و داوری ارزیابی در مورد شاگردان باید بر اساس اطلاعات همه جانبه شامل عملکرد، رفتار و شخصیت آن‌ها باشد نه فقط بر اساس نمرات امتحانات.

از جانب دیگر شاگردان را در امر ارزیابی دخیل نموده تا بتوانند خود را ارزیابی کنند. بالاخره این که شرایط امید بخش برای ارزیابی باید مورد توجه قرار گیرد.

اهمیت و ضرورت ارزیابی در امر آموزش

ارزیابی در آموزش دو فایدهٔ اساسی دارد:

۱- آگاه شدن شاگرد از میزان موفقیت و پیشرفت علمی خود.

۲- آگاه شدن معلم از میزان موفقیت تدریس مضمون درسی.

آگاهی شاگرد از میزان موفقیت خود سبب می‌شود تا شاگرد با آگاهی و به طور مشخص، در بارهٔ پیشرفت خود قضاوت کند و برای یادگیری و کسب موفقیت بیشتر احساس مسؤولیت نماید. شاگرد نقاط ضعف خود را بپذیرد و برای جبران آن تلاش کند، اگر ارزیابی با حسن نیت و به درستی انجام شود اعتماد به نفس شاگردان تقویت می‌گردد.

آگاه شدن معلم از میزان مؤفقیت تدریس مضمون، موجب می‌شود تا معلم با بررسی و تحلیل اطلاعات به دست آمده، از نقاط ضعف و قوت مضمون درسی و شیوهٔ تدریس خویش آگاه شود. برای اصلاح آن اقدام کند و توانایی فن معلمی در زمینه‌های مختلف آموزشی و طراحی شیوه‌های تدریس به تدریج در آن افزایش یابد.

انواع ارزیابی

با توجه به زمان ارزیابی و هدف آن، ارزیابی را می‌توان به سه دسته: تشخیصی، مستمر و پایانی تقسیم کرد:

الف- ارزیابی تشخیصی، به منظور تشخیص آموخته‌ها و مهارت‌های ورودی شاگردان در شروع هر مرحلهٔ جدید آموزش انجام می‌شود.

ب- ارزیابی مستمر، عبارت از ارزیابی منظم و دوامدار است که برای تشخیص آموخته‌های شاگرد در پایان هر فصل یا درس در طول سال تعلیمی، انجام می‌شود.

ج- ارزیابی پایانی، در پایان هر صنف برای تشخیص آموخته‌های شاگرد از کل مفاهیم و مطالب کلی و مهارت‌های آموخته شده توسط شاگرد در یک سال تعلیمی انجام می‌شود.

طبقه بندی استراتژی‌های تدریس

روش‌های تدریس(استراتژی‌های تدریس) از زوایای گوناگون قابل طبقه بندی است و تا کنون تقسیم بندی‌های متفاوتی ارائه شده که طبقه بندی ذیل یکی از آن‌هاست:

۱- روش تدریس عنعنوی یا غیر رسمی، که در مساجد و مدارس غیر رسمی صورت می‌گیرد.

۲- روش‌های جدید تدریس.

- روش لکچر (توضیحی یا سخنرانی)
- روش بارش مغزی یا فکری
- روش اکتشافی
- روش حل مسأله
- روش سوال و جواب
- روش انفرادی
- روش مباحثه یی
- روش پروژه یی
- روش گروهی (گروپی)
- روش نمایشی
- روش ایفای نقش
- روش استقرایی
- روش آزمایشی
- روش قصه گویی
- و مهمتر از همه روش تلفیقی(از چند روش استفاده کردن در یک درس).

برای آشنایی بیشتر خواننده گان تقسیم بندی دیگری به شرح ذیل ارائه می‌شود.

روش‌های فعال و دو جانبه

تعدادی از روش‌های تدریس، معلم و شاگردان را به نحو مطلوب فعال می‌سازد و یاد دادن و یاد گرفتن با ارتباطات دو جانبه صورت می‌گیرد. در این روش‌ها مطالب و مفاهیم با فعالیت‌های معلم و شاگردان کشف می‌شود و هر یک از روش‌های انتخابی، محور تدریس قرار می‌گیرد. به علاوه ممکن است در درون آن‌ها نیز از یک یا چند روش جزیی استفاده شود. این روش‌ها مراحلی دارند و در آن‌ها، تدریس به صورت منظم شروع می‌شود و تا دریافت مفهوم ادامه می‌یابد، از میان این روش‌ها می‌توان به روش استقرایی، حل مسأله، ایفای نقش، روش آزمایشی و ... اشاره نمود.

۱- روش‌های مشارکتی

روش مشارکتی، از نظر فعال بودن جریان آموزش، از نوع روش‌های فعال به حساب می‌آید؛ ولی چیزی که روش‌های مشارکتی را از روش‌های فعال متمایز می‌سازد، مسألهٔ همکاری و هم فکری چند شاگرد در راه رسیدن به هدف است.

امکان دارد روش فعال آموزش بین معلم و شاگرد صورت گیرد؛ ولی روش مشارکتی به صورت گروپی است و در آن منافع تیم یا گروپ اهمیت زیادی دارد. یادگیری تعاونی حاصل فعالیت‌های مشارکتی می‌باشد.

۲- روش‌های غیر فعال و یک جانبه

تعداد دیگری از روش‌های تدریس؛ چون: روش لکچر، شاگردان را منفعل و معلمان را فعال می‌کند؛ زیرا اطلاعات به صورت یک جانبه داده می‌شود. از اینکه این روش‌ها اکتشافی نیستند نمی‌توان از آن‌ها به تنهایی در عملیه تدریس استفاده کرد.

وسیله‌ها و عناصر اساسی تدریس مضمون

۱- مواد و وسایل ممد درسی مورد نیاز

تختهٔ سیاه، تباشیر، مارکر، کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، روز نامه ها، مجلات، چارت‌های آموزشی، فلش کارت‌ها، انواع نقشه‌های جغرافیایی، کامپیوتر، انترنت، انواع سلایدها، تصاویر، فلم ها، اطلس‌های تاریخی، مدل کرهٔ زمین، گراف‌ها، جدول مندلیف، شجره‌های سلسله تاریخی، فلم‌های مستند تاریخی و داستانی در رابطه به موضوع، عکس‌ها، نقاشی‌ها، اشکال و تصاویر از شخصیت‌های علمی و تاریخی، منابع و کتب معتبر، البوم مسکوکات، پول کاغذی و فلزی و ... از جملهٔ موارد و وسایل ممد درسی به شمار می‌روند.

۲- توقعات از معلم

الف- صلاحیت‌های عمومی داشتن شهادتنامهٔ لیسانس یا حداقل فوق بکلوریا با تجربهٔ معلمی، آشنایی با آخرین اطلاعات و دست آوردهای علمی مضمون، آشنایی با خصوصیات سنی و ذهنی شاگردان، آشنایی با روش‌های

تدریس فعال و مشارکتی و شیوه‌های ارزیابی از دانستنی‌های شاگردان، علاقه مندی به شغل معلمی و داشتن صلاحیت‌های اخلاقی.

ب- صلاحیت‌های اختصاصی و مسلکی

- توانایی در طراحی پلان درسی برای دروس مختلف.
- توانایی ادارۀ صنف.
- توانایی استفاده از مواد و وسایل ممد درسی.

۳- توقعات از ادارۀ مکتب

- فراهم کردن شرایط برای اجرای تدریس مضمون (تهیۀ کتب درسی، رهنمای معلم و لوازم ممد درسی).
- بر قراری ارتباط منظم با والدین شاگردان.
- توجه به مصوبات وزارت معارف در اجرای برنامۀ زمانی.
- نظارت بر عملکرد معلمان در صنف و رهنمایی معلمان.
- ایجاد کتابخانه در مکتب.
- تهیۀ کتاب‌های مورد نیاز معلمان و شاگردان با همکاری خانواده‌ها.

۴- انتظارات از والدین شاگردان

- برقراری ارتباط با معلمان اطفال خود در مورد وضعیت تعلیمی شاگردان.
- با خبر بودن از پیشرفت درسی شاگردان.
- همکاری متداوم با مکتب.

تعلیمات مدنی چیست؟

تعلیمات مدنی عبارت است از دانش‌ها، مهارت‌ها و نظریاتی که ما در بارۀ جامعه، گروپ‌های اجتماعی، نظام حکومتی، قوانین، حقوق بشر، ارزش‌ها و قواعد جامعه، آداب و رسوم، نهادهای اجتماعی داخلی و بین‌المللی، کسب می‌کنیم. تعلیمات مدنی یک دانش مستقل نیست، بلکه دانشی است بین رشته‌یی که با شاخه‌های علمی جامعه‌شناسی، حقوق، علوم سیاسی، روانشناسی اجتماعی، علم اخلاق، مردم‌شناسی، و ساحات جدید پروگرام درسی نظیر: آموزش و مهارت‌های زنده‌گی، آگاهی از حقوق بشر، جمعیت شناسی و ارتباطات، رابطه دارد.

اهمیت آموزش تعلیمات مدنی

انسان موجودی اجتماعی است و جامعۀ انسانی بر اساس ارزش‌ها، قواعد، قوانین و مقررات استوار است. افراد به عنوان اعضای بنیادی و اساسی تشکیل‌دهندۀ جامعه، باید ارزش‌ها، قواعد و معتقدات پذیرفته‌شدۀ جامعه را فراگرفته و از خود سازند و سازمان‌ها، نهادها و تشکیلات آن‌را به خوبی درک و فهم نمایند، تا بتوانند به عنوان اعضای آگاه و فعال در آن، مشارکت و زنده‌گی نمایند.

مضمونی که به نام تعلیمات مدنی در نصاب تعلیمی وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان گنجانیده شده، شامل موضوعات و مطالب مهم مدنی به تفصیل ذیل می‌باشد: ارزش‌ها، قواعد و معتقدات جامعه افغانی، رسانه‌های جمعی،

انواع دولت‌ها و دولت جمهوری اسلامی افغانستان، قانون اساسی، بیرق و سرود ملی کشور، سازمان‌های عمده خدمات اجتماعی، مفهوم و انواع مردم سالاری، مردم سالاری در افغانستان؛ حقوق بشر، وضعیت حقوق بشر در افغانستان، ملل متحد، سازمان‌های اصلی و فرعی ملل متحد و وظایف هر یک، و بالاخره، بعضی از مباحث مهم ولی سادهٔ جامعه‌شناسی در بارهٔ فرهنگ، گروپ اجتماعی و نهادهای اجتماعی و بعضی مسایل دیگر؛ بنابر این، تدریس تعلیمات مدنی شاگردان را با ارزش ها، قواعد و معتقدات اساسی و عمدهٔ فرهنگ جامعهٔ افغانی آشنا می‌سازد، آن‌ها را با قانون اساسی کشور، بیرق و سرود ملی آشنا می‌سازد، حقوق بشر و ملل متحد را به آن‌ها معرفی می‌کند. بعضی از اصول و قواعد مهم ولی سادهٔ جامعه‌شناسی را به آن‌ها آموزش می‌دهد تا از آن‌ها اعضای آگاه، فعال ومتخصص برای جامعه بسازند. تدریس این مضمون باعث ایجاد روحیهٔ مدنی، وحدت ملی در شاگردان خواهد شد و از آن‌ها انسان‌هایی صلح‌جو، پاسدار قانون و منظم به بار خواهد آورد. این مضمون به خاطر اهمیتی که دارد، در تمامی دوره‌های تحصیلی تدریس می‌شود.

در مضمون تعلیمات مدنی هدف اصلی تربیت فرد مطلوب و شایسته است، یعنی فردیکه از حقوق خود و دیگران آگاه باشد؛ شهروندی که به وظایف و مکلفیت‌های خود در برابر جامعه و کشور عمل کند، صادق و پاکدامن باشد، و برای پیشرفت کشور خود تلاش کند.

اهداف تدریس تعلیمات مدنی

از تدریس مضمون تعلیمات مدنی انتظار می‌رود که اهداف دانش، مهارت و ذهنیت زیر را تأمین و برآورده سازد:

- شاگردان را با نهادهای اجتماعی (اقتصاد، سیاست، تعلیم و تربیت، دین) آشنا سازد؛
- آن‌ها را با عقاید اسلامی و فرهنگی جامعهٔ افغانی آشناسازد؛
- قانون اساسی کشور را برای آنها توضیح دهد؛
- نشان‌های ملی کشور (بیرق و سرود ملی) را برای شاگردان تشریح نماید؛
- انواع دولت و تفاوت‌های اساسی آن‌ها را توضیح دهد؛
- قوای ثلاثه دولت جمهوری اسلامی افغانستان (قوای سه‌گانه) را تشریح نماید؛
- سازمان‌های عمده خدمات اجتماعی کشور و وظایف هر یک را برای شاگردان توضیح دهد؛
- شاگردان را با حقوق بشر آشنا سازد و وضعیت کشور را از این حیث بررسی نماید؛
- آن‌ها را با سازمان ملل متحد و سازمان‌های اصلی و فرعی آن آشنا سازد؛
- مفهوم و انواع مردم سالاری را برای شاگردان تشریح نماید؛
- شاگردان را با مشکلات عمدهٔ کشور آشنا سازد؛
- شاگردان ذهنیت مثبت نسبت به همه انسان‌ها و به خصوص هموطنان خود پیدا کنند؛
- روحیهٔ ملی و وحدت در شاگردان ایجاد و تقویت گردد؛
- شاگردان باید بتوانند در کارهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی محیط خانواده‌گی و کشوری سهم فعال بگیرند؛
- شاگردان علیه پدیده‌های منفی؛ مانند: خشونت، منازعه، ناامنی، مواد مخدر، نفاق و مانند این‌ها، موقف ذهنی و عملی بگیرند؛
- شاگردان باید بتوانند وظایف خود را در برابر قانون اساسی کشور درک و در عملی کردن آن تلاش نمایند.

رهنمای تدریس مضمون

در قسمت اول این رهنما، شما معلمان محترم با مقدمات و کلیات مضمون درسی، روش‌های تدریس و روش‌های ارزیابی آشنا شدید. در این بخش با پلان سالانۀ تدریس و روش تدریس هر درس آشنا خواهید شد.

پلان سالانۀ تدریس

پلان سالانۀ تدریس، نشان میدهد که محتوای یک کتاب درسی در طول یک سال چگونه تقسیم بندی شود. در کشور ما شروع سال تعلیمی برای ولایات سرد سیر و گرم سیر فرق می‌کند. در ولایات گرمسیر سال تعلیمی از تاریخ ۱۵ سنبله آغاز می‌گردد، امتحان چهارونیم ماهه به تاریخ ۱۵ ماه جدی آغاز الی اخیر ماه ادامه دارد، بعد از سپری کردن امتحان، شاگردان به مدت ده روز رخصت می‌گردند. امتحان سالانه به تاریخ اول ماه جوزا آغاز می‌شود و دو هفته دوام می‌کند، بعداً شاگردان برای سه ماه رخصت می‌شوند.

در ولایات سردسیر، سال تعلیمی دوم ماه حمل آغاز می‌گردد. امتحانات چهار نیم ماهه در دو هفتۀ آخر ماه سرطان آغاز می‌شود. شاگردان در دو هفتۀ اول ماه اسد پس از امتحانات برای مدت ده روز رخصت می‌گردند. امتحانات پایان سال تعلیمی در دو هفتۀ ماه قوس شروع می‌شود و پس از آن شاگردان به رخصتی زمستانی می‌روند. طول سال تعلیمی در مجموع ۲۸ هفته است، برای تنظیم پلان سالانه درسی تعداد صفحات کتاب درسی را بر عدد۲۸ تقسیم می‌کنیم. عدد به دست آمده نشان می‌دهد که در یک هفته چه تعداد صفحات از کتاب درسی را باید تدریس کنید.

پلان روزانۀ هر درس شامل اهداف آموزشی هر درس، روش‌های تدریس، روش‌های ارزیابی، لوازم تدریس، فعالیت‌های تدریس(انجام فعالیت‌های مقدماتی؛ مانند: ادای سلام، احوالپرسی، گرفتن حاضری سؤال نمودن از درس قبلی، ایجاد انگیزه، ارائۀ درس جدید و ارزیابی از اندوخته‌های شاگردان)، پاسخ به سؤال‌های متن درس و ختم درس و معلومات اضافی برای شاگردان و معلمان عزیز است که آن را به دقت مطالعه و با جدیت و دلسوزی، آگاهانه و مدبرانه هنگام تدریس شاگردان خویش تا حد ممکن تطبیق و عملی نمایند.

درس(اول)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
عنوان درس	**فرهنگ**	
هدف کلی	آشنایی با فرهنگ	
اهداف آموزشی **(دانشی، مهارتی و ذهنیتی)**	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • فرهنگ را بفهمند. • فرهنگ راتعریف کرده بتوانند. • ذهنیت مثبت به فرهنگ را پیدا نمایند.	
روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، و طرح سؤال از دروس سال گذشته، مانند: در کدام مادۀ قانون اساسی بر وجود کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان تأکید شده است؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - در تصاویر درس اول نگاه کنید نظر تان را بیان دارید.	۲ دقیقه

زمان به دقیقه	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
۱۰ ۱۵ ۱۰ ۳ دقیقه	۱-درگروپ‌ها تنظیم شده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردانی که درس را بهتر یاد گرفته اند به میل و رغبت و با درنظر داشت نوبت درس را تشریح می‌نمایند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- مردم فرزندان شان را قبل از شامل شدن به مکتب به مسجد می‌فرستند تا اساسات تعلیمات دینی را بیاموزند. ۲- برای یک ملت دین، منافع ملی، عزت، تمامیت ارضی و استقلال ارزش دارد. ۳- عبارت از مقررات وطرز العمل‌های است که از طریق آن افراد اعمال و رفتار اعضای جامعه خود را تنظیم می‌کند. ۴-سمبول‌ها علایمی اند که نشان دهندهٔ حالاتی بوده و انسان‌ها در زنده‌گی روزمره با آن سروکار دارند. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۳) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴-ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- مردم فرزندان شان را قبل از شامل شدن به مکتب به کجا می‌فرستند؟ چرا؟ ۲- برای یک ملت چه با ارزش است ؟ ۳- از نظر علم جامعه شناسی قواعد چیست؟ ۴- سمبول‌ها چیست؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.

جواب به سؤالات متن درس

۱- **فرهنگ چیست؟** تمام هستی مادی و معنوی یک جامعه را فرهنگ می‌نامند.

۲- رعایت نکردن قواعد برای فرد چه عواقبی را در پی دارد؟

در صورت رعایت نکردن قواعد فرد مجازات می‌گردد.

۳- **در فرهنگ زبان از کلمۀ فرهنگ چگونه تعریف شده است؟**

در فرهنگ‌های زبان، کلمۀ فرهنگ به معنای پدیدۀ عام پیچیده از آداب، رسوم، اندیشه، هنر و شیوۀ زنده‌گی که در طی تجارب تاریخی اقوام شکل می‌گیرد و قابل انتقال به نسل‌های بعدی است.

۱- ارزش را تعریف نمایید.

ارزش معیار معنوی و فرهنگی است که مردم از طریق آن مطلوبیت، جذابیت، زیبایی و خوبی شخص یا چیزی را ارزیابی می‌کند و آن را رهنمای زنده‌گی اجتماعی خود قرار می‌دهد.

۲- **به نظر شما، انسان زبان را درکجا، چطور و از کدام طریق یاد می‌گیرد؟** انسان زبان را در خانواده و محیط خود می‌آموزد. رشد زبان از طریق مروج شدن فرهنگ صورت می‌گیرد.

۶- آیا به اشیایی؛ مانند: بیرق، یونیفورم مکتب و سرود ملی سمبول گفته می‌توانیم؟ بلی، به این سبب که سمبول‌ها علایمی اند که معنی را بیان می‌کند و یا تجلی می‌دهد به طور مثال: سرود ملی، سمبول وحدت تمام اقوام و باشنده‌گان کشور ما می‌باشد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

معنای فرهنگ

فرهنگ کلمۀ است قدیم و در زبان اوستایی از دو جزء(فر) و(هنگ) مرکب شده است (فر) پیشوند و به معنای بالا، جلو، پیش و(هنگ) از ریشه اوستایی (شنکا) به معنای کشیدن؛ سنگینی و وقار می‌باشد.

(بهنگ) به معنای با وقار، متین و (هنگ) به معنای دانایی، هوشیاری، فهم و فراست است.

فرهنگ به معانی: ادب، تربیت، دانش، معرفت، حکمت، هنر و ..... به معنای مترادف به رای و هوش، عقل و خرد، تربیت درست، آگاهی نیرو بخش، قوۀ تمیز نیک از بد، شناختن حد هر چیز، فضیلت اخلاقی، مجموع صفات پسندیده، فضایل روحی و معنوی، آنچه در دایرۀ اخلاق و رفتار و گفتار خوب قرار می‌گیرد.

در زبان عربی مفهوم فرهنگ معادل اصطلاح ثقافت است.

معادل فرهنگ در زبان انگلیسی و فرانسوی کلمه Culture (کلچر انگلیسی) و (کلتور فرانسوی) به معنای کشت و زرع و پرورش گیاهان نیز نامیده می‌شود.

درس(دوم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
عنوان درس	**خصوصیات فرهنگ**	
هدف کلی	آشنایی با فرهنگ عام و خاص	
اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • خصوصیات فرهنگ را بفهمند. • فرهنگ قابل انتقال و آموختنی را توضیح داده بتوانند. • ذهنیت مثبت به فرهنگ ثابت ولی متغیر پیدا کنند.	
روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب، لکچر یا بیان درس.	
مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
فعالیت های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: سبمول‌ها چیست؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - در تصاویر صفحه (۹) کتابتان چه را می‌بینید	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت ردس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴-ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- خداوند (جَلَّ جَلاَلُه) انسان‌ها را توسط چه چیز از حیوانات متمایز نموده است؟ ۲- وقتی تجربه از نسل‌های گذشته به ما انتقال می‌یابد به ما چه را یاد می‌دهد؟ ۳- اگر فرد در برابر اجبار اختیار نداشته باشد چه رخ می‌دهد؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند؛ لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۷- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- خداوند (جَلَّ جَلاَلُه) توسط عقل انسان‌ها را از حیوانات متمایز نموده است. ۲- به ما یاد می‌دهد که چگونه مسایلی را که ما با آن مواجه می‌شویم حل کنیم و چگونه احتیاجات خود را بهتر رفع نماییم و بهتر زنده گی کنیم. ۳- اختراعات، اکتشافات و پیشرفت صورت نمی‌گیرد. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- آیا فرهنگی وجود دارد که نسبت به فرهنگ دیگر امتیاز داشته باشد؟

هیچ گروپ و یا قومی نمی‌پذیرد که فرهنگ آن‌ها عقب مانده و یا خراب است. ماهم به عنوان یک کشور اسلامی ادعا داریم، که بهترین فرهنگ، فرهنگ اسلامی است؛ بنابراین دین مبین اسلام به عنوان دینی که یک برنامهٔ مکمل زنده‌گی است و از فرهنگ غنی و پربار برخوردار می‌باشد. این فرهنگ مبتنی بر (وحی) است و از تعالیم اسلامی نشئت می‌کند.

۲- خصوصیات عام فرهنگ کدام‌ها اند؟ مثال بیاورید.

از خصوصیات عام فرهنگ می‌توان از زبان، شیوهٔ غذا خوردن و لباس پوشیدن، همچنان وجود هنر، بازی‌ها و غیره نام برد.

۳- چرا میگوییم که فرهنگ خصوصیت انسان است؟

به خاطری که خداوند (جَلَّ جَلاَلُه) به انسان عقل و شعور داده و بیشتر با آگاهی‌های که در زنده‌گی اجتماعی یاد می‌گیرد، عمل می‌کند.

۴- آیا انسانی را می‌شناسید که فاقد فرهنگ باشد؟

۵- مطالب زیر را مطالعه نموده جملات صحیح را با علامت (√) و جملات غلط را به (x) نشانی نمایید.

۱-تفاوت اصلی انسان و حیوان در این است، که انسان فرهنگ می‌آفرینند.(√)

۲-فرهنگ پدیده نسبی نیست. (x) ۳- فرهنگ به مرور زمان غنی می‌گردد، پس قابل اعتلا و تکامل است. (√)

معلومات اضافی برای معلم محترم

فرهنگ را می‌توان به عنوان مجموع خصوصیات عملی، عقیدتی و اکتسابی یک جامعه خاص تعریف کرد.

خصوصیات معنای فرهنگی را می‌توان به صورت زیربیان کرد.

۱- فرهنگ خصوصیت نوع انسان است که پس از خلق شدن خودش در ساختن فرهنگ انسان سهیم می‌گردد.

۲- فرهنگ امر اکتسابی است که از راه آموزش رسمی و غیر رسمی صورت می‌گیرد.

۳- فرهنگ هر جامعه دارای خصوصیاتی است که آن را از فرهنگ‌های جوامع دیگر متمایز می‌کند، و تفاوت انسان‌ها به صورت عمده تفاوت فرهنگی است.

۴- فرهنگ هر جامعه از مجموعهٔ فرهنگ‌های کوچک تشکیل شده است؛ مثل: فرهنگ شهری، فرهنگ دهاتی، فرهنگ جوانان، فرهنگ کارگران، فرهنگ نخبه گان، فرهنگ فقر .... و غیره.

۵- عناصر فرهنگی فرهنگ‌های کوچک در تعامل هستند، از این رو عنصری از فرهنگ دهاتی را در زنده گی شهری و بالعکس، عناصری از فرهنگ طبقات مرفه را در فرهنگ طبقات پایین جامعه و بالعکس آن مشاهده می‌کنیم.

۶- عناصر و ارزش‌های فرهنگی قابلیت انتقال و انتشار را دارند و در طول زمان تغییر می‌کنند.

۷- هر فرهنگی دارای اصول و قواعدی است که مطالعه علمی آن را میسر می‌کند.

۸- وظیفه اصلی فرهنگ نظارت و مراقبت بر حفظ و تداوم نمونه‌های عملی پذیرفته شده و تنظیم کننده احساسات و اعتقادات افراد در جامعه است.

۹- همکاری اجتماعی که بدون زنده‌گی اجتماعی بقای خود را از دست می‌دهد. محصول اعتقادات مشترک فرهنگی و پابندی افراد به اصول و موازینی است که فلاح عامه را بر منافع فردی ترجیح می‌دهد.

درس(سوم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
عنوان درس	**فرهنگ و جامعه**	
هدف کلی	آشنایی با فرهنگ وجامعه	
اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • فرهنگ و جامعه را بفهمند. • فرهنگ مادی و معنوی را مقایسه کرده بتوانند. • روحیۀ علاقه مندی ضرورت جوامع بشری به فرهنگ را پیدا نمایند.	
روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
مواد ممکن و ممّد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظۀ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: خصوصیات عام فرهنگی که به واسطۀ انسان شناخته شده نام بگیرد.	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - در تصاویر صفحه (۱۳) کتاب درسی چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۱۳) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲-لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴-ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- جنبه‌های قبلی فرهنگ را کدام موضوعات احتوا می‌نماید؟ ۲- فرهنگ معنوی شامل کدام موضوعات می‌گردد؟ ۳- چه زمانی گفته می‌توانیم که فرهنگ اسلامی در جامعه عملی گردیده است؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- جنبه‌های قبلی فرهنگ، آداب، رسوم و سنت‌ها را در بردارد. ۲- فرهنگ معنوی، شامل زبان‌ها، افکار، عقاید، قواعد، آداب و رسوم اجتماعی، افسانه‌ها و غیره می‌گردد. ۳- زمانی که مردم به اخلاق اسلامی خو گرفته باشند، به قوانین و مقررات دینی آشنا و به آداب اسلامی مؤدب شده باشند. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- **جامعه را تعریف نمایید:** جامعه،نظام اجتماعی روابط متقابل است که انسان‌ها بین خود برقرار می‌کنند.
۲- چه فکر می‌نمایید، جامعه بدون فرهنگ می‌تواند وجود داشته باشد؟
نه خیرهیچ، جامعهٔ بدون فرهنگ وجود ندارد.
۳- **فرهنگ از نسلی به نسلی دیگر انتقال می‌یابد یعنی چه؟** مثال بیاورید. یعنی هر جامعه دارای فرهنگی است و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود و از جامعه به جامعهٔ دیگر انتقال می‌یابد؛ مانند: مؤسسات دینی، زبان، ارزش ها، باورها، قوانین، سنن، علوم، صنایع و غیره.
۴- **جنبه‌های قبلی و جنبه‌های فعلی فرهنگ با هم چه تفاوت دارد؟** جنبه‌های قبلی فرهنگ، آداب و رسوم و سنن‌ها را در بر می‌گیرد؛ اما جنبه‌های کنونی، فرهنگ نو و خصوصیات آن‌را که به چشم می‌خورد، معرفی می‌کند.
۵- **چند مثال از فرهنگ مادی را نام بگیرید؟** ماشین‌ها، لباس‌ها، مکاتب، کارخانه‌ها، شهرها، کتاب‌ها، آبدات تاریخی، سفینه‌های فضایی، مثال‌های از فرهنگ مادی اند.
۶- **چند مثال از فرهنگ معنوی را بیان دارید؟** زبان‌ها، افکار، عقاید، قواعد، آداب و رسوم اجتماعی، افسانه ها، مهارت‌ها، مثال‌های از فرهنگ معنوی اند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

فرهنگ و جامعه

اگر جامعه را گروپ نسبتاً پایداری بدانیم مرکب از مرد و زن و کودک که برای رفع نیازهای خود همکاری می‌کنند، فرهنگ، همانا مجموع ارزش‌ها و عوامل مشترک جامعه است، که برای رفع احتیاجات به وجود می‌آید و از نسلی به نسل دیگری می‌رسد، جامعه، همواره بر اثر تحولات خود، دچار ضروریات جدیدی می‌شود و برای رفع این ضرورت‌ها عوامل جدیدی را فراهم می‌آورد. در نتیجهٔ ظهور عوامل جدید و دوام عوامل کهنه، همواره عوامل اضافی بر فرهنگ جامعه افزوده می‌شوند و اندوختهٔ فرهنگی عظیمی را به وجود می‌آورند. در واقع فرهنگ عبارت است از شیوهٔ زنده‌گی اجتماعی مردم، به عبارت ساده تر، «جامعه یعنی مردم و فرهنگ یعنی عمل و معتقدات مردم»

در ارتباط با فرق بین فرهنگ و جامعه می‌توان گفت که جدایی فرهنگ از جامعه میسر نیست؛ زیرا جامعه بدون فرهنگ مجموعهٔ است از افراد بی هویت.

درست است که جامعه جای پرورش فرهنگ است؛ ولی مفهوم زنده‌گی مشترک و ارتباطات اجتماعی به وسیلهٔ فرهنگ میسر است. از جانب دیگر هر جامعه از طریق فرهنگ به ظهور می‌رسد و فرهنگ به طور کلی وسیلهٔ ارتباط ما را خصوصاً در زمینه‌های مشابه فراهم می‌سازد. فرهنگ به ارزش‌ها هویت می‌بخشد. به عبارت دیگر معیار ارزشها از طریق فرهنگ شناسایی می‌شود. ارتباط متقابلی بین فرهنگ و ارزش‌های قابل قبول و مطرود هر جامعهٔ وجود دارد؛ زیرا ارزش‌ها نیز باعث شناخت و تفاوت فرهنگ می‌شود.

درس(چهارم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
عنوان درس	**فرهنگ‌های کوچک**	
هدف کلی	آشنایی با فرهنگ‌های کوچک	
اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • مفهوم فرهنگ‌های کوچک را بدانند. • فرهنگ‌های کوچک را تشریح کرده بتوانند. • نگرش مثبت به فرهنگ‌های کوچک پیدا کنند.	
روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
فعالیت هـای تـدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: کدام عوامل باعث موفقیت بی سابقه بشر شده است؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - در تصاویر صفحهٔ (۱۷) کتاب تان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۱۷) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲-لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴-ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- فرهنگ‌های کوچک با کدام موضوعات فرهنگ بزرگ متفاوت اند؟ ۲- هویت فرهنگ‌های کوچک را به کدام اساس می‌توان تعیین کرد؟ ۳- آیا یک خصوصیت می‌تواند معیاری برای تعیین هویت فرهنگ کوچک افراد باشد؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را درکتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- در زمینه‌های که مربوط به قواعدامور مادی و شیوه‌های کار کردن اعضای گروپ کوچک می‌شود، نظریات متفاوتی دارند. ۲- هویت فرهنگ‌های کوچک را می‌توان به اساس خصوصیت فزیکی، قومی، سابقهٔ مذهبی، منطقهٔ جغرافیایی، سن، جنسیت، مقام‌های اقتصادی، اجتماعی یا شغلی و غیره تعیین کرد. ۳- تنها یک خصوصیت، به خصوص خصوصیت فزیکی نمی تواند، معیاری برای تعیین هویت فرهنگ کوچک افراد باشد. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

درس(پنجم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
عنوان درس	**فرهنگ‌های کوچک**	
هدف کلی	آشنایی با خصوصیات فرهنگ‌های کوچک	
اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • خصوصیات فرهنگ‌های کوچک را بدانند. • خصوصیات فرهنگ‌های کوچک را از دیگر فرهنگ‌ها تفکیک و تشریح کرده بتوانند. • روحیهٔ نگرش مثبت به هویت فرهنگ‌های کوچک پیدا نمایند.	
روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: کدام محیط می‌تواند یکی از بهترین محیط‌ها برای ایجاد و ترویج شناخت صحیح در مورد فرهنگ‌های مختلف باشد؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - یکی از خصوصیات مشترک فرهنگ‌های کوچک را بیان کنید.	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۱۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فرهنگهای کوچک انحرافی بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را تشریح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان تشریح نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴-ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱-یکی از خصوصیات مشترک همه فرهنگ‌های کوچک را بیان دارید. ۲- انکار از یک فرهنگ و نادیده گرفتن دستاوردهای آن کدام معنی را می‌دهد؟ ۳- گروپ کوچک انحرافی را نام بگیرید. ۵- **کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴-مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- این است که اعضای آن‌ها از بعضی جهات خود را از دیگر اعضای جامعه جدا احساس می‌کنند و منزوی می‌شوند. ۲- انکار از یک فرهنگ در واقع انکار از شخصیت افراد متعلق به آن فرهنگ است. زمانی که یک گروپ نادیده گرفته می‌شود در واقع یک پارچهٔ وجود اعضای آن فرهنگ نادیده گرفته می‌شود. ۳- باندهای قاچاق مواد مخدر، باندهای دزدان و رهزنان. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- فرهنگ‌های کوچک چیست؟

فرهنگ‌های کوچک طرز زنده گی یک گروپ کوچک در داخل یک فرهنگ بزرگ است.

۲- منشأ تضاد فرهنگی در یک جامعه چیست؟

چون احتیاجات از بعضی جهات خصوصیات ومشخصات واحد دارند؛ اما اینکه احتیاجات از کدام راه و به چه طریق مرفوع میگردد مربوط به علت نحوهٔ عمل است که اختلافات فرهنگی به وجود می‌آید و تنوع به چشم می‌خورد.

۳- انکار از یک فرهنگ و نادیده گرفتن دستآوردهای آن چه عواقبی را در بر دارد؟

در واقع انکار از موجودیت شخصیت افراد متعلق به آن فرهنگ است، زمانی که فرهنگ یک گروپ را نادیده میگیریم در واقع یک پارچه گی وجودی اعضای آن فرهنگ را با تهدید مواجه می‌کنیم.

۴- چند مثال در بارهٔ تضاد فرهنگی ارائه نمایید.

فرق فرهنگ یک جامعه از جامعهٔ دیگر؛ در پوشیدن لباس، تهیه و خوردن غذا، طرز زنده گی کردن، طرز تلقی و عقاید مردم یک کشور با مردم دیگر کشورها می‌باشد.

۵- چند مثال از فرهنگ مشترک اقوام مختلف را بیان دارید.

فرهنگ مشترک از قبیل: تهیه و خوردن غذا، ساخت آلات و وسایل تفریح و تعلیم و تربیه، هنر، صحت و تداوی، ازدواج و اعتقادات مذهبی را می‌توان نام برد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

فرهنگ‌های کوچک

فرهنگ‌های کوچک که به نام فرهنگ مخالف نیز یاد می‌شود آشکارا با قوانین و ارزش‌های فرهنگ مسلط جامعه در مبارزه است و آن را مردود می‌شمارد. و تلاش می‌کند تا جایگزین آن شود. در همهٔ جوامع گروپ‌هایی هستند که دارای خصوصیات متمایز از یکدیگر اند، همین تفاوت در خصوصیات، آن‌ها را از فرهنگ اصلی جامعه مجزا می‌کند، فرهنگ‌های کوچک به گروپ‌هایی اطلاق می‌گردد که در بخشی از فرهنگ مسلط جامعه شریک اند؛ اما دارای قوانین، ارزش‌ها، زبان، یا فرهنگ مادی مخصوص خود هستند. از این رو ضد فرهنگ، با تعریفی که از ان ارائه شد، فرهنگ کوچک است که آشکارا با فرهنگ مسلط جامعه در مبارزه است؛ مثلاً: در دههٔ ۱۹۶۰م هیپی‌ها خود را با فرهنگ مسلط جامعهٔ غرب در تضاد دیدند و شیوهٔ زنده‌گی متفاوتی را برگزیدند که در تقابل با قوانین مسلط جامعه بود. این مخالفت با قوانین مسلط خود در عمل و رفتارها و شکل ظاهری آن‌ها نیز متجلی می‌گردد.

درس(ششم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
عنوان درس	**تماس‌های فرهنگی**	
هدف کلی	آشنایی با تماس‌های فرهنگی	
اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • مفهوم تماس‌های فرهنگی را بدانند. • وسایل ارتباط جمعی را تفکیک کرده بتوانند. • ذهنیت مثبت به وسایل ارتباط جمعی پیدا کنند.	
روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
فعالیت های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظۀ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: فرهنگ کوچک چیست؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - در تصویر صفحۀ (۲۳) کتاب تان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۲۳) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴-ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱-در عصر ما تماس‌های فرهنگی چطور صورت می‌گیرد؟ ۲- تکنالوژی روی کدام موضوعات تأثیر می‌گذارد؟ ۳- دولت و مردم ما در قسمت فرهنگ چه مکلفیت دارند؟ ۵- **کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- درعصر ما، تماس‌های فرهنگی اکثر اوقات به واسطه وسایل ارتباط جمعی صورت می‌گیرد. ۲- روی نظریات و رفتار انسان‌ها تأثیر می‌گذارد. ۳- دولت، مردم و فرد فرد کشور، مکلفیت دارند تا در حفظ و غنای فرهنگی کشور، هم چنان در دفاع و ایستاده‌گی در برابر تهاجم فرهنگی و پدیده‌های منفی فرهنگ بیگانه و جیبهٔ وطنی و اسلامی خویش را ایفا نمایند. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- **تماس چیست؟** جریانی است که شخص یک گروپ دیگر را از احساساتش در مورد موضوعی باخبر کند.

۲- **عدم تماس و ارتباط بین افراد در یک جامعه چه عواقبی را در بردارد؟** در عدم تماس و ارتباط، افراد نمی‌توانند از منافع مشترک خود با خبر شوند و یا به هدف مشترک خود برسند.

۳- **وسایل ارتباط جمعی چه نقشی در تماس فرهنگی دارد؟**

نقش وسایل ارتباط جمعی در این است، که به دسترس قرار دادن پروگرامها، فرهنگ جدیدی را به وجود می‌آورند.

۴-به نظر شما استفادهٔ منطقی از وسایل ارتباط چگونه است؟

استفاده منطقی از وسایل ارتباط جمعی در این است که ازتکنالوژی جدید متناسب با ارزش‌های جامعه که موجب توسعهٔ فرهنگ و پیشرفت در زمینه‌های علمی، فنی، تخصصی گردیده و پایه‌های علمی را تقویت می‌نماید. و فرهنگ جامعه را متضرر نسازد.

۵-کدام کشورها زیاد تر زیر تهاجم فرهنگی قرار می‌گیرند؟

کشورهای ضعیف اندکه ضربه می‌بینند و مورد تهاجم قرار می‌گیرند. برعلاوه کشورهایی اندکه راجع به شناخت و هویت خود نمی‌اندیشند.

۶- **چند موارد تهاجم فرهنگی را نام ببرید؟** مثال‌های از تهاجم فرهنگی مانند: پخش سریال‌های خارجی و غربی، هندی، ترکی، ایرانی، نمونه‌های از تهاجم فرهنگی اند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

تهاجم فرهنگی

در زمان‌های گذشته وقتی کشوری از طریق جنگ برکشور دیگری تسلط پیدا می‌کرد، پلان‌ها و برنامه و نظریات خود را بر آن کشور می‌قبولاند، به طور معمول حملهٔ نظامی بر کشور اشغال شده توام با صرف پول زیاد و تلفات جانی و مشکلات همراه بود؛ ولی اکنون کشورهای قدرتمند راه‌های بهتری را جهت تسلط و دوام خود بر کشورهای دیگر درنظر گرفته اند؛ مثلاً: از طریق تهاجم فرهنگی می‌توانند به مرام خود برسند و توسط وسایل ارتباط جمعی؛ مانند: رادیو، تلویزیون، موبایل، کمپیوتر، انترنت و.... کشورها را در معرض تهاجم فرهنگی قرار دهند که این امر به اختلاف و نابودی فرهنگ و هویت اجتماعی، فرهنگی و قومی منجر می‌گردد و جامعه ارزش‌ها و هویت ملی خود را از دست می‌دهد.

درس(هفتم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
عنوان درس	**گروپ اجتماعی**	
هدف کلی	آشنایی با گروپ اجتماعی	
اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • گروپ اجتماعی را بفهمند. • مفهوم دستهٔ اجتماعی و گروپ مرجع را تفکیک کرده بتوانند. • در گروپ‌های اجتماعی سهیم شوند.	
روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب	
مواد ممکن و ممِّد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی	
فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: تهاجم فرهنگی چیست؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - در تصویر صفحهٔ(۳۱) کتابتان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحۀ(۳۱) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارۀ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصۀ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴-ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- گروپ چیست؟ ۲- جامعه شناسان گروپ را چطور تعریف می‌کنند؟ ۳- گروپ مرجع چیست؟ ۵- **کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارۀ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصۀ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویۀ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱– عبارت از مجموعه یی از انسان‌ها است که دارای خصوصیات و فعالیت‌های مشترک هستند و با هم در حد روابط پایدار و ثابت و منطقی دارند. ۲- گروپ: اجتماع واحدی است که با نام و نوع آن مشخص می‌گردند. دارای تفاهم مشترک هستند و از نظر فکری و عاطفی نیز خود شان را با یک دیگر بسیار نزدیک حس می‌کنند و برای رسیدن به هدف آرمان مشترک که گروپ برای رسیدن به آن به وجود آمده است با یکدیگر همکاری و معاونت می‌نمایند. ۳- گروپ مرجع گروپی است که فرد عضو آن نیست؛ اما آرزوی پیوستن و مشابه بودن آن را دارد. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- **گروپ را تعریف نمایید:** گروپ عبارت از مجموعۀ انسان‌ها است‌که دارای خصوصیات و فعالیت‌های مشترک هستند و با هم در حد روابط پایدار، ثابت ومنظمی دارند.

۲- **فرق بین گروپ اجتماعی و دسته چیست؟** گروپ خصوصیات مشترک و روابط متقابل، منظم و پایدار دارد، دسته یک خصویت مشترک داشته و روابط متقابل وجود ندارد.

۳- **آیامردمی را که در یک صف نانوایی ایستاده اند گروپ اجتماعی گفته می‌توانیم؟** نه؛ زیرا ارتباط بین این مردم موقت و نا پایدار می‌باشد.

۴- **ازدحام (تراکم) با دستۀ اجتماعی چه تفاوت دارد؟**

در ازدحام (تراکم) روابط نا پایدار و گذرا بوده خصوصیات مشترک و روابط متقابل وجود ندارد در حالیکه در دستۀ اجتماعی افراد به اساس خصوصیات خاصی در آن اشتراک دارند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

گروپ اجتماعی SocialGroup

انسان‌ها از بدو تولد تا زمان مرگ خود به طریقی با گروپ‌ها رابطه دارند و بیشتر زنده‌گی آن‌ها در رابطۀ گروپی می‌گذرد. گروپ‌ها در زنده‌گی، اندیشه‌ها، نظریات و رفتار ما انسان‌ها نقش مهم و حیاتی دارد.

اهمیت گروپ ها

بحث گروپ‌های اجتماعی از چندین لحاظ از اهمیت زیادی برخوردار است:

۱- تشریح و طبقه بندی انواع اصلی گروپ‌ها و ارگان‌های اجتماعی، مطالعه ساخت اجتماعی را تشکیل می‌دهد. به همین جهت مطالعه گروپ‌ها از اهمیت خاص برخوردار است.

۲- برای جامعه شناس، گروپ‌ها تنها هنگامی معنی و مفهوم دارد که بین افراد گروپ، رابطۀ معین و مشخص بر قرار باشد و این رابطه منجر به پیدایش یک نوع حس توجه به وضع دیگران گردد. از همین رو یکی از مباحث مهم جامعه شناسی و روان شناسی اجتماعی؛ بررسی عمل و رفتار افراد و گروپ‌های اجتماعی است.

۳- عامل دیگری که اهمیت بحث از گروپ‌های اجتماعی را روشن میکند، توسعه و گسترش انواع گروپ‌های مختلف اجتماعی و تأثیر آن‌ها در زنده‌گی اجتماعی وکار کرد آن‌ها و فایدۀ این گروپ در جوامع و نظامهای مختلف اجتماعی است که با پیشرفت صنعت و تکنالوژی از اواخر قرن گذشته تا زمان حاضر به وقوع پیوسته است. همین امر توجه محققان اجتماعی و جامعه شناسان را از یک طرف وسیاستمداران و فعالان حکومت‌ها را از سوی دیگر به تشکیل، بقا و یگانه گی و دگرگونی گروپ‌های اجتماعی معطوف ساخته است.

۴- گفته شده‌که جامعه سازمانی است مرکب ازگروپ‌های مختلف که هر یک عهده دار فعالیت‌های معینی هستند بدین جهت بعضی از جامعه شناسان معتقدندکه هر چه روابط بین گروپ بیشتر باشد، هماهنگ کردن آن‌ها مشکل و امکان بروز برخوردهای اجتماعی زیاد است. همچنین بحث از گروپ‌های اجتماعی از آن جهت حایز اهمیت است که حدود و مفاهیم و اصطلاحات مشابه و مترادفی از قبیل: جمع، جماعت، عامه، فرقه، جرگه و نظایر آن مشخص می‌شود.

درس(هشتم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
عنوان درس	**تشکل گروپ‌ها**	
هدف کلی	آشنایی با تشکل گروپ‌ها	
اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • چگونه‌گی تشکل گروپ را بدانند. • دلایلی را که افراد وارد گروپ می‌شوند تحلیل کرده بتوانند. • در امر تشکل شدن گروپ‌ها نگرش مثبت پیدا نمایند.	
روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: گروپ مرجع چیست؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - در تصاویر صفحهٔ (۳۵) کتاب تان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپهای مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۳۵) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴-ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- آیا با جمع شدن چند نفر به دورهم گروپ اجتماعی تشکیل شده می‌تواند؟ ۲- دوستی افراد با یکدیگر و تلاش آن‌ها برای برقراری رابطه و دوست یافتن برای چیست؟ ۳- خانواده چگونه بقای خود را تضمین می‌کند. **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱ – با جمع شدن چند نفر به دورهم یک گروپ اجتماعی تشکیل شده نمی تواند. ۲- بعضی فلاسفه در پاسخ به این سؤال می‌گویند که انسان بالطبع اجتماعی است و این تلاش را ناشی از میل طبیعی انسان به زنده‌گی کردن اجتماعی و تأمین احتیاجات انسان می‌دانند. خواست‌ها و احتیاجات او را به برقراری روابط اجتماعی، با دیگران سوق می‌دهد و موجب تداوم حیات می‌گردد. ۳- خانواده از طریق ازدواج و تولد، بقای خود را تضمین می‌کند. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- تفاوت بین گروپ خانواده و گروپ دوستان چیست؟

خانواده به عنوان بنیادی ترین واحد اجتماعی ازطریق ازدواج و تولد، بقای خود را تضمین می‌کند و عضویت وپیوندشان بر طبق رابطهٔ خونی شکل می‌گیرد و در گروپ دوستان، عضویت در بین شان طبق احساس شکل می‌گیرد.

۲- نظر به کدام دلایل فرد وارد گروپ می‌شود؟

افراد به دلایل زیر وارد گروپ؛ می‌شوند:

۱- گروپ ضرورت‌های روانی یا اجتماعی همچو تعلق داشتن به گروپ، مورد توجه قرارگرفتن در گروپ و یا مورد محبت واقع شدن افراد گروپ را بر آورده می‌سازند.

۲- افراد در گروپ از احساس امنیت روانی و اجتماعی بیشتری برخوردار می‌شوند.

۳- انسان‌ها در گروپ انگیزه و میل بیشتری برای فعالیت از خود نشان می‌دهند.

۳- گروپ چگونه شکل می‌گیرد، بیان دارید؟

هر قدر اندازهٔ مشابهت‌ها و مشترکات بیشتر باشد، ارتباط بین افراد در گروپ عمیق ترمی‌شود. تعامل طرفین با یکدیگر نیز تداوم یافته، افراد به عنوان گروپ شناخته می‌شوند.

۴- جملات زیررا تکمیل سازید :۱- ابتدایی........ گروپ.......... را.............................خانواده.........................می‌دهد.

ابتدایی ترین گروپ اجتماعی را خانواده تشکیل می‌دهد.

۲-عضویت در......... گروپ.......... دوستان......... بر طبق .... صورت می‌گیرد.

عضویت در گروپ دوستان برطبق احساس صورت می‌گیرد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

تشکل گروپ

مؤثرترین عامل در تشکیل گروپ‌های اجتماعی، ضرورت مشترک و محسوس افراد جامعه است، به این معنی که انواع ضرورت‌های فیزیولوژیکی و بیولوژیکی، اقتصادی و فرهنگی است‌که موجب تشکیل گروپ‌های اجتماعی می‌گردد. به عبارت دیگر ضرورت‌های فطری و اجتماعی، انسان را به سوی زنده‌گی اجتماعی و گروپی سوق می‌دهد.

بنابر این عامل ضرورت در تشکیل گروپ‌ها از اهمیت خاص برخوردار است و همین عامل در متنوع شدن و تحول گروپ‌ها مؤثر است.

عضویت در گروپ‌ها

هر گروپی برای ادامهٔ حیاتش باید بتواند اعضای جدیدی را به عضویت بگیرد. همه گروپ‌های اجتماعی اعضای جدید را به شرط داشتن صلاحیت‌های لازم به عضویت می‌پذیرند. یک گروپ دوستانه ممکن است عضو جدید را به موجب تفاهم اعضای قبلی در خود بپذیرد، اما بعضی از گروپ‌ها از راه انتخاب، منصوب کردن یا دعوت کردن عضو جدید می‌پذیرند. در بعضی از گروپ‌ها، داو طلب عضویت باید صلاحیتش را با گذراندن امتحان تحریری مطابق رسم و دستور گروپ به اثبات برساند.

درس(نهم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
عنوان درس	**رهبری گروپ**	
هدف کلی	آشنایی با رهبری گروپ	
اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • مفهوم رهبری را بدانند. • عوامل تقسیم بندی رهبری را توضیح داده بتوانند. • علاقه مندی به رهبریت پیدا نمایند.	
روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: چرا افراد وارد گروپ می‌گردند؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - در تصویر صفحهٔ (۳۹) کتاب تان چه را می‌بیتید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۳۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴-ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- کارکرد رهبری چیست؟ ۲- وظیفهٔ سرتیم یک گروپ ورزشی چیست؟ بیان دارید. ۳- انتخاب رهبر چطور صورت می‌گیرد؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- هماهنگ کردن اعضای گروپ برای رسیدن به اهداف گروپی است. ۲- سرتیم یک گروپ ورزشی می‌کوشد تا ضمن ادارهٔ بازی، کیفیت آن را نیز بالاببرد. او مسؤولیت‌های فرد را به وی گوشزد می‌کند و کوشش می‌کند نقایص بازی را مرفوع سازد. ۳- انتخاب امکان دارد که به وسیله اعضای یک سازمان و یا به وسیلهٔ خود رهبر صورت گیرد. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

درس(دهم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
عنوان درس	**رهبری گروپ**	
هدف کلی	آشنایی با صفات رهبر	
اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • صفات رهبر را بدانند. • اوصاف رهبر خوب را تشریح کرده بتوانند. • اوصاف خوب رهبر را سر مشق زنده گی خود قرار دهند.	
روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی مباحثه، سؤال و جواب.	
مواد ممکن و ممِّد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: رهبری چیست؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - رهبر باید دارای کدام صفات باشد؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ (۴۱) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴- ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- چرا رهبرباید مدبر باشد؟ ۲- اگر رهبر شجاع نباشد؛ چه رخ خواهد داد؟ ۳- مؤثریت رهبر مردمی در کدام عرصه‌هاست؟ بیان دارید. **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱-رهبر باید مدبر باشد زیرا برای انجام امور تدبیر و پیشبینی نهایت ضروری است اگر رهبر مدبر نباشد کارها به صورت درست انجام نمی‌گیرد. ۲- رهبر باید شجاع باشد، رهبری که شجاع نباشد نمی تواند در طوفان‌ها رعیت خود را به حرکت بیاورد و نیرو دهد و حوادث را پشت سر بگذارد. ۳- رهبر مردمی برای تضمین بقای جامعه نسبت به رهبر خودکامه، از مؤثریت بیشتر برخوردار اند. آن‌ها در جریان تصمیم گیری‌های گروپی برای حق شرکت اعضای گروپ ارزش قایل اند. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- رهبر را تعریف نموده با مثال واضح سازید.
فردی که پشتیبانی مردم، توانایی و موقعیت یا نقش کلیدی تصمیم گیری را در یک گروپ داشته باشد،رهبر گفته می‌شود.

۲-رهبری را تعریف نموده، نمونه‌های از رهبری را بیان دارید.
هرگاه شخصی به طور طبیعی توانایی ادارهٔ امور گروپ را در اختیار بگیرد، به رفع احتیاجات اعضای گروپ بپردازد، به حال آن‌ها مفید واقع گردد و آن‌ها را به اهداف مورد نظر برساند،رهبر گروپ است؛ مانند: رهبران مذهبی، رهبران احزاب سیاسی، رهبران ممالک و غیره.

۳-انتخاب رهبری چطور صورت می‌گیری، مختصر معلومات دهید؟
رسیدن به رهبری، انتخابی یا انتصابی است، انتخاب امکان دارد که به وسیلهٔ یک سازمان و یا به وسیلهٔ خود رهبر صورت گیرد.

۴-مهمترین صفات رهبر را بیان دارید.
رهبر باید عادل باشد، مخلص و با تقوا باشد، نظر و بینش صحیح سیاسی و اجتماعی داشته باشد، دارای پلان و پروگرام باشد حس تشخیص داشته و انتقاد پذیر، عالم باشد، از لحاظ فزیکی معیوب نباشد، شجاع و مصمم باشد.

۵-چند شیوهٔ رهبری وجود دارد؟ نام بگیرید.
جامعه شناسان سه شیوهٔ رهبری را تشخیص داده اند ۱- رهبر مردمی،۲- رهبرخود کامه، ۳- رهبر بی قید وبند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

رهبری ابزاری Instrumental leadership

رهبری ابزاری اشاره بر دستورالعملی درگروپ دارد که تأکیدش بر انجام وظایف است. از آنجا که در چنین حالتی؛ تأکید اصلی بر انجام وظیفه و کار است، رهبران ابزاری معمولاً ارتباط رسمی و ثانوی با اعضای گروپ دارند. دراین حالت، رهبران ابزاری دستور می‌دهند و اعضای گروپ، به کوششی که انجام می‌دهند، پاداش می‌گیرند و یا تنبیه می‌شوند. در خانواده‌های سنتی اروپا و بسیاری ازدیگر کشورهای جهان، ارتباطی میان جنسیت و رهبری نیز وجود دارد. به طور رایج، در این خانواده ها، رهبری ابزاری به مردان خانواده داده می‌شود تا آن‌ها به عنوان پدر و شوهر خانواده مسؤولیت‌های عمدهٔ کسب درآمد، تصمیم‌گیری‌ها و به نظم آوردن کودکان را به عهده داشته باشند.

رهبری عاطفی Expressive leadership

بر عکس رهبری ابزاری که تأکیدش بر انجام وظیفه است، تأکید رهبری عاطفی بر سلامتی و خوشبختی جمعی است. رهبران عاطفی به جای توجه زیاد به وظیفه شناسی و رسیدن به اهداف بیشتر به روحیهٔ اعضای گروپ توجه دارند و تلاش می‌کنند تا تضادهای داخلی گروپ را به حد اقل برساند. ارتباط رهبران عاطفی با اعضای گروپ بیشتر ارتباط شخصی و نزدیک است. آن‌ها نسبت به مشکلات اعضای گروپ احساس همدردی و تلاش می‌کنند، در شرایط بحرانی گروپ را متحدو همبسته نگه می‌دارند.

درس(یازدهم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**نهاد اجتماعی (۱)**	
۲- هدف کلی	آشنایی با نهاد اجتماعی	
۳-اهـــداف آموزشـــی (دانشـــی، مهـــارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • نهاد اجتماعی را بفهمند. • نهاد اجتماعی را توضیح داده بتوانند. • علاقه مندی به نهاد اجتماعی پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی مباحثه، سؤال و جواب	
۵- مـــواد ممکـــن و ممُـــد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره	
۶- شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی	
۷- فعالیت های تـدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: اسم چند رهبر خود کامه را بیان دارید.	زمان ۵دقیقه
	انگیزه - در تصویر صفحهٔ(۴۷) کتاب تان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۴۷) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴-ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- کلمه Institution از ریشه کدام زبان و معنای آن چیست؟ ۲- نهاد اجتماعی چیست؟ ۳-خانواده و ازدواج چگونه نظامی است؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲-لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- از ریشه یونانیInstituter گرفته شده که به معنای نهاد به کار رفته است. ۲- عبارت از روابط مستمر برای رفع یک احتیاج. ۳- خانواده و ازدواج نهادی است که ادامهٔ حیات بشر به آن وابسته‌گی دارد، تنظیم دهندهٔ رفتار و روابط خانواده گی و ازدواج بوده وظیفه تولید و تربیه کودک که موجب استمرار و بقای نوع بشر می‌گردد، انجام می‌دهد. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- طوریکه خواندیم، اگر جامعه خواهان بقا و استمرار است،باید احتیاجات اساسی آن بر آورده گردد. احتیاجات کدام‌ها اند ؟ نام ببرید.

این نیازمندی‌ها قرار ذیل اند: کودکان باید مورد مراقبت قرار گیرند تا رشد کنند، اطلاعات فرهنگی باید از نسلی به نسل دیگر منتقل گردد، ارزش‌ها و قواعد اجتماعی مورد احترام قرار گیرد تا نظم اجتماعی تأمین شود.

۲-کدام یک از این موارد، یک نهاد اجتماعی به شمار نمی آید؟

الف: خانواده　　**ج:** بانک

ب: مکتب　　**د:** مجلس دوستان

۳- انتقال میراث فرهنگی نسل گذشته به نسل آینده توسط کدام نهاد صورت می‌گیرد؟

توسط نهاد اجتماعی صورت می‌گیرد.

۴- جملات زیر راتکمیل نمایید:

هر جامعه برای اینکه بتواند به حیات خود ادامه دهد .... خود را رفع کند. در طول تاریخ برای رفع این احتیاجات، روابط .... ادامه پیدا کرده است که به آن‌ها نهاد می‌گویند. در خانه خالی اول (باید احتیاجات مختلف) و در خانهٔ خالی دوم (به وجود آمده) می‌آید.

معلومات اضافی برای معلم محترم

نهادهای اجتماعی

به نظرجامعه شناسان، نهادها به منزلهٔ اسکلیت جامعه به شمار می‌روند و بنیاد اصلی جامعه تلقی می‌گردد. بدین جهت مورد توجه جامعه شناسان هستند.

مفهوم نهاد اجتماعی

نهاد ترجمه کلمه Institution است و مفهوم آن برقرار کردن، ساختن و در مواردی به معنای (مؤسسه) و سازمان ترجمه شده است نهاد اجتماعی احتیاجات انسان را بر آورده می‌سازد و برای بقای جامعه ضروری است. نهاد اجتماعی اصطلاحاً به آن دسته از مؤسساتی گفته می‌شود که به وسیلهٔ آن‌ها کنترول اجتماعی صورت می‌گیرد.

معنای عام نهاد

نهاد در معنای عام، به هر سازمانی اطلاق می‌گردد که مورد ضرورت جامعه باشد و در مجموع، ساخته، پرداخته، وضع و یا نهاده شدهٔ جامعه است. در این معنی، همهٔ مؤسسات، سازمان‌ها و مقررات اجتماعی که بنابر ضرورت‌های جامعه و برای تأمین احتیاجات جسمانی و روحی افراد به وجود می‌آیند، نهاد نامیده می‌شوند.

معنای خاص نهاد

نهاد در معنای خاص همان (ارگان‌های اصلی و اساسی) هستند که جامعه آن‌ها را برقرار کرده است. برای رفع ضرورت‌ها و تمایلات انسان‌ها به وجود آمدند و در تمام جوامع وجود دارند که عبارت اند از: نهاد تعلیم و تربیه، نهاد خانواده، خویشاوندان و ازدواج، نهاد دین، نهاد حکومت یا سیاست و نهاد اقتصاد.

درس(دوازدهم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**نهاد اجتماعی (۲)**	
۲- هدف کلی	آشنایی با نهادهای اولیه	
۳-اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • نهاد تعلیم و تربیه و اقتصاد را تفکیک کرده بتوانند. • نگرش مثبت به نهادهای تعلیم و تربیه و اقتصاد پیدا کنند. • علاقه مندی به نهادهای سیاسی و دینی پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: نهاد اجتماعی چیست؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - - در تصویر صفحهٔ(۵۱) کتاب تان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۵۱) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴-ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- تعلیم و تربیه برای این که وظایف خود را انجام دهد از کدام موضوعات باید پیروی کند؟ ۲- نهاد تعلیم و تربیه در برگیرندهٔ کدام بخش‌ها است؟ ۳- اگر مردم از اصول و قواعد اطاعت نکنند در جامعه چه رخ می‌دهد؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴-مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- باید از پلان ها، اصول، ضوابط و مقررات خاص پیروی کنند. ۲- شامل کودکستان‌ها، مکاتب، پوهنتون‌ها، مدارس تعلیم بزرگسالان، تعلیم داخل خدمت، پوهنتون‌های خصوصی، پروگرام‌ها، میتودها، مدل‌های تدریس، پلان‌های آموزشی، تعلیمات فنی و حرفه یی می‌باشد. ۳- مردم حقوق یک دیگر را نادیده گرفته تا حدی که به اغتشاش و بی نظمی در جامعه منتهی خواهد شد. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱-خانواده ازکدام نوع نهادهای اجتماعی شمرده می‌شود؟ خانواده از جمله نهادهای اولیه و از جمله نهادهای پنج گانه است.

۲- دو مورد از مسؤولیت‌های خانواده را در برابر افرادش تذکر دهید؟ مسؤولیت خانواده دربرابر افراد خانواده عبارت انداز:

- اجتماعی کردن کودکان.
- برآورده ساختن احتیاجاتی؛ چون: خانه، غذا، لباس، مسکن.

۳- نهاد اقتصادی کدام احتیاجات جامعه را بر آورده می‌سازد؟ احتیاجات غذایی و مصرفی انسان‌ها را تأمین می‌کند.

۴- انتقال فرهنگی از یک نسل به نسل دیگر توسط کدام نهاد صورت می‌گیرد؟ توسط نهاد تعلیم و تربیه صورت می‌گرید.

۵- نقش حفظ نظم اجتماعی و متوجه ساختن مردم به اطاعت از قوانین اجتماعی را کدام نهاد ایفا می‌کند؟

- نهاد سیاسی ایفا می‌نماید.

۶- دین کدام احتیاجات انسان‌ها را بر طرف می‌نماید؟ دین ضرورت‌های مادی و معنوی انسان‌ها را رفع می‌نماید.

معلومات اضافی برای معلم محترم

طبقه بندی نهادها: مفید ترین و ساده ترین طبقه بندی سازمان‌های اجتماعی؛ عبارتنداز: نهادهای اصلی و نهادهای فرعی است. نهادهای اصلی، اساس آن نهادهایی هستند که عموم افراد جامعه در آن‌ها مشارکت دارند، وجود شان برای دوام و بقای جامعه ضروری است و برای خیر وفلاح فردی و اجتماعی بسیار مهم اند که عبارت اند از: نهاد خانواده، تعلیم و تربیه، اقتصاد، سیاست، دینی و تفریحی. نهادهای فرعی این صفات را ندارند. که در داخل نهادهای اصلی جا دارند.

نهاد خانواده: نهاد خانواده نظامی که قوانین و ساختار زنده‌گی مشترک زناشویی را در جامعه تنظیم می‌کند. رایج ترین صورت آن زن و شوهرکه با فرزندان یا بدون فرزندان شان خانواده را تشکیل می‌دهند. نهاد فرعی وابسته به آن عبارتند از: نهاد نامزدی، ازدواج، روابط خویشاوندی نسبی یا سببی، صلبی یا رحمی.

نهاد تعلیم و تربیه: نهاد تعلیمی و تربیتی در اساس به صورت غیر رسمی درکانون خانواده‌گی، در محیط فرهنگی عمومی جریان می‌یابد و به صورت رسمی در (مکاتب و مدارس) صورت می‌گیرد در چارچوکات این نهاد اصلی نهاد فرعی امتحان، شامل شدن، سند درجه تحصیلی، رشته‌های متفاوت تخصصی و نظام افتخار و پاداش جای دارد.

نهاد اقتصادی: نهاد اقتصادی جامعه ضرورت‌های مادی و خدمات را تأمین می‌کند. نهاد اقتصادی از جریان‌های تولید، توزیع، مبادله، مصرف کالا و خدمات تشکیل می‌شود. نهادهای فرعی وابسته به آن عبارتنداز: بانک، بیمه، حمل و نقل، بازاریابی و تبلیغات، انواع شرکت‌های تجارتی.

نهاد سیاسی: نهاد سیاسی یکی از قدیمی ترین نهادهای اجتماعی است‌که وظیفهٔ ایجاد نظم را در جامعه بر عهده دارد. دولت مظهر این ارگان است و به ادارهٔ امور مردم می‌پردازد.

نهاد دینی: نهاد دین احتیاجات فطری، اجتماعی و بنیادی انسان را با خداوند(جَلَّ جَلاَلُه) تأمین می‌کند. دین نهاد جهان‌شمول است، صورت تکامل یافتهٔ آن یکتا پرستی است.

درس(سیزدهم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**نهاد اجتماعی (۳)**	
۲- هدف کلی	آشنایی با کارکردهای نهاد اجتماعی	
۳-اهـداف آموزشـی (دانشـی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • کارکردهای نهاد اجتماعی را بفهمند. • کارکردهای نهاد اجتماعی را تفکیک کرده بتواند. • به کارکردهای نهاد اجتماعی علاقه مندی پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیـت‌هـای تـدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛مانند: نهاد اقتصادی کدام نقش را در جامعه ایفا می‌کند؟	زمان ۵دقیقه
	انگیزه - در تصاویر صفحهٔ(۵۵) کتاب تان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۵۵) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	
۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۴-ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- پنج نهاد اجتماعی اصلی را نام بگیرید. ۲-هر نهاد اجتماعی دارای چه کارکردی است؟ ۳- دوکارکرد نهاد خانواده را بیان کنید.	۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱-عبارتند از: نهاد خانواده، نهاد آموزشی، نهاد اقتصادی، نهاد سیاسی و نهاد مذهبی. ۲- هر نهاد اجتماعی دارای کارکرد معینی است که به نحوی در دوام و پایداری آن مؤثر واقع می‌شود. ۳- دو کارکرد نهاد خانواده عبارتنداز: • تنظیم و تشکیل خاص خانواده منحیث اولین بنیاد اجتماعی . • مراقبت و حمایت از فرزندان، ناتوانان و سالمندان.	۱۰دقیقه
۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۳دقیقه

درس(چهاردهم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**نهاد اجتماعی (۴)**	
۲- هدف کلی	آشنایی با کارکردهای خاص نهاد تعلیمی، مذهبی، اقتصادی و سیاسی.	
۳-اهـداف آموزشـی (دانشـی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • کارکردهای خاص نهاد سیاسی، تعلیمی و مذهبی را بشناسند. • کارکردهای خاص نهاد سیاسی و اقتصادی را تفکیک کرده بتوانند. • به کارکردهای خاص نهاد سیاسی و اقتصادی علاقه‌مند گردند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظۀ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: هرگاه در یک نهاد تغییراتی رخ دهد، آیا در دیگر نهادها تغییر خواهد آمد؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - آیا می‌دانید نهادهای سیاسی چه کارکردهای دارند؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپهای مناسب تقسیم نموده به آنها هدایت دهید که صفحهٔ (۵۶) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ کارکردهای خاص نهادهای خانواده و تعلیمی بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل آن را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲-لغات و اصطلاحات مشکل را ازروی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۰دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- یک کارکرد خاص نهاد سیاسی را بیان دارید؟ ۲- یک کارکرد خاص نهاد اقتصادی را تحریر دارید؟ ۳- یک کارکرد خاص نهاد مذهبی را بیان دارید؟	۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- یک کارکرد خاص نهاد سیاسی امنیت است. ۲- تولید کالاها و خدمات مورد ضرورت اعضای جامعه. ۳- کمک با افراد و پیدا کردن هویت فکری و اخلاقی.	۱۰دقیقه
۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱-اجتماعی کردن کودکان، وظیفۀ کدام نهاد اجتماعی است؟

- اجتماعی کردن کودکان وظیفۀ نهاد خانواده است.

۲- فراهم آوری تغییر و پیشرفت در جامعه از طریق تحقیقات علمی وظیفۀ کدام نهاد اجتماعی می‌باشد؟

فراهم آوری تغییر و پیشرفت در جامعه از طریق تحقیقات علمی وظیفه نهادهای تعلیمی می‌باشد.

۳-حل و فصل مخالفت‌های موجود در میان اعضای جامعه، وظیفۀ کدام یکی از نهادهای اجتماعی می‌باشد؟

جواب درست را با علامه(√) نشانی نمایید.

الف: نهاد خانوده.

ب: نهاد دین.

ج: نهاد سیاسی.

د: هیچ کدام

معلومات اضافی برای معلم محترم

علل پیدایش نهاد ها

اغلب جامعه شناسان معتقداندکه نهادها بر اثر ضرورت‌های افراد یک جامعه به وجود می‌آید و دوام می‌یابند؛ البته این ضرورت در هر مورد و در هر جامعه یکسان نیست. مسلم است تا ضرورت نباشد، نهاد نمی‌تواند به وجود آید و دوام پیدا کند؛ به طور مثال: خانواده نهادی است که ادامه حیات بشر به آن بسته گی دارد. در حالی که تیاتر، سینما، پارک یا باغ‌های تفریحی بر اثر ضرورت انسان به تفریح و گردش به وجود آمده اند. نهادهایی که از این منابع به وجود آمده اند؛ عبارتنداز:

- نهاد اقتصادی و سیاسی که برای تنظیم امور و تهیه مواد اولیه و مواد غذایی، پوشاک، مسکن، مالکیت، درجه بندی طبقات اجتماعی و وضع قوانین و مقررات.... شکل گرفته اند.
- نهاد خانواده برای تنظیم ضرورت‌های فطری و زناشویی، ازدواج، طلاق و آموزش جوانان و نگهداری کهن سالان پدید آمده است.
- نهاد هنری، فکری و تفریحی که به وسیلۀ، کار، شعر، هنر، فلسفه، علم، فعالیت‌های اجتماعی دیگر؛ چون: مسابقات سپورتی و تفریح انجام می‌گیرد.
- نهاد دینی تمام احتیاجات مادی، معنوی و روحی و حل تمام مشکلات و مسایل زنده‌گی را پاسخ داده و رفع می‌سازد.

درس(پانزدهم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- عنوان درس</td><td colspan="2">روابط متقابل نهادها</td></tr>
<tr><td>۲- هدف کلی</td><td colspan="2">آشنایی با روابط متقابل نهادها</td></tr>
<tr><td>۳-اهـــداف آموزشـــی (دانشی، مهـارتی و ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
• مفهوم هماهنگی روابط متقابل نهادها را بدانند.
• روابط متقابل نهادها را تشریح کرده بتوانند.
• روحیه علاقه‌مندی به روابط متقابل نهادها را پیدا نمایند.</td></tr>
<tr><td>۴- روش‌های تدریس</td><td colspan="2">فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.</td></tr>
<tr><td>۵- مواد ممکـن و ممِّـد درسی</td><td colspan="2">کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.</td></tr>
<tr><td>۶- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف</td><td>فعالیت مقدماتی
سـلام و احـوال پرسـی، تنظـیم صـنف، دیـدن نظافـت صـنف و شـاگردان،گرفتن حاضـری، ملاحظـهٔ کارخانـه‌گـی و طـرح سـؤال از درس گذشـته؛ ماننـد: دو کـارکرد نهـاد مذهبی را بیان دارید.</td><td>زمان ۵ دقیقه</td></tr>
<tr><td>انگیزه
- در تصاویر صفحهٔ(۵۹) کتاب تان چه را می‌بینید؟</td><td>۲ دقیقه</td></tr>
</table>

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۵۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	
۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- یک جامعه چه وقت می‌تواند به هدفهای خود دست یابد؟ ۲- تغییرات در یک نهاد باعث چه خواهد شد؟ ۳- همهٔ نهادها به صورت عموم کدام احتیاجات را دنبال می‌کنند؟	۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- زمانیکه همه نهادها به طور هماهنگ و یک پارچه عمل کنند. ۲- تغییرات در یک نهاد باعث می‌گردد که در نهادهای دیگر نیز تغییر رخ دهد. ۳- همهٔ نهادها به صورت عموم احتیاجات اجتماعی را دنبال می‌کنند.	۱۰دقیقه
۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱-آیا یک نهاد اجتماعی به تنهایی و بدون ارتباط با دیگر نهادها می‌تواند احتیاجات مختلف جامعه را رفع نماید؟
یک نهاد اجتماعی به تنهایی و بدون ارتباط با دیگر نهادها نمی تواند احتیاجات مختلف جامعه را رفع نماید.
۲- آیا رکود اقتصادی در یک کشور صرف به نهاد اقتصادی تأثیر می‌گذارد و یا نهادهای دیگر اجتماعی نیز از آن ضرر می‌بینند؟
رکود اقتصادی نه تنها به نهاد اقتصادی تأثیر می‌کند؛ بلکه نهادهای دیگر اجتماعی را نیز متضرر می‌سازد.
۳-اگر در یکی از نهادها تغییراتی به وقوع بپیوندد، آیا در نهادهای دیگر نیز تغییراتی رخ خواهد داد؟
هرگاه در یک نهاد تغییراتی به وقوع پیوندد، به طور معمول تغییراتی در نهادهای دیگر نیز رخ خواهد داد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

روابط میان نهادها

برای این‌که جامعه فعالیت مؤثری داشته باشد. نهادهای بنیادی آن باید به طور فعالانه و سازنده یی با هم ارتباط داشته باشد. رابطۀ مناسب باید میان نهادهای خانواده‌گی، حکومتی، مذهبی، اقتصادی و تعلیمی بر قرار باشد. از آن جا که نهادهای مختلف، فعالیت‌های گوناگونی را انجام می‌دهند برقراری توازن یاد شده، گاه دشوار می‌گردد. هر چند ممکن است نهادهای گوناگون نیاز مشابهی را برآورده سازند؛ اما ضروراست، که در هر ساحۀ عملی، نهاد واحدی بر نهادهای دیگر پیروزی داشته باشد و نفوذ چشمگیری به نهاد دیگر اعمال کند؛ به طور مثال: نهاد خانواده و نهاد تعلیم و تربیه در اجتماعی کردن نوجوانان سهیم اند. در یک جامعه صنعتی، مکتب مسؤولیت اصلی عملکرد تعلیمی را به عهده دارد؛ اما در اجتماعات زراعت پیشه، دهاتی، خانواده بیشترین نقش را در تعلیم دارد؛ زیرا توقعی وجود دارد که کودکان روزی مسؤولیت‌های ادارۀ مزرعۀ خانواده‌گی را برعهده گیرندۀ.

وابسته گی متقابل نهادهای اجتماعی

هیچ نهادی به طور کامل، خود کفا نیست و نمی‌تواند به تنهایی به حیات خویش ادامه دهد. هر نهادی به درجات مختلف روی نهادهای دیگر تأثیر گذار است و در مقابل از همۀ آن‌ها تأثیر می‌پذیرد؛ به طور مثال: نگاه کنیم به نهاد دین، با ازدواج زن و مرد، نهاد خانواده را مشروعیت می‌بخشد و از این لحاظ در مقام اجتماعی فرزندان مشروع اثر می‌گذارد، با تعیین خط مشی تربیتی و اعتقادات دینی در تعلیم وتربیه غیر دولتی و دولتی در ارگان تعلیم و تربیه اثر می‌گذارد، در مقابل از نهاد مذکور طلاب تحصیل کرده و متخصص دینی و متخصصان مؤمن و متعهد تحویل می‌گیرد. با تعیین حدود کسب و کار حلال و حرام و تحریم سود خوری در نهاد اقتصاد اثر می‌گذارد و در مقابل از نهاد مذکور وجوه مالی مشروع و حلال دریافت می‌کند.

درس(شانزدهم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**توسعه چیست؟**	
۲- هدف کلی	آشنایی با توسعه	
۳-اهـداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • مفهوم توسعه را بفهمند. • توسعه را تشریح داده بتوانند. • نگرش مثبت به توسعه پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی،مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکن و ممِد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره	
۶- شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظۀ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: آیا تنها نهاد اقتصادی می‌تواند جامعه را به هدف برساند؟	زمان ۵دقیقه
	انگیزه - در تصاویر صفحۀ (۶۵) کتاب تان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۶۵) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴- ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- رشد چیست؟ ۲- رشد با کدام شاخص‌ها سنجیده می‌شود؟ ۳- صنعتی شدن چیست؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲-لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- رشد مفهوم یک جانبه دارد و منظور از آن ازدیاد کمی (اندازه) ثروت در جامعه است. ۲- با شاخص های؛ چون: درآمد سرانه فی نفر سنجیده می‌شود. ۳- به معنای ثمر دوامدار و در حال افزایش است که از نیروی کار با استفاده از (کشفیات) تخنیکی و سازمان منظم کار به دست می‌آید. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

درس(هفدهم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**توسعه چیست؟**	
۲- هدف کلی	آشنایی با خصوصیات توسعه	
۳-اهــــداف آموزشــــی (دانشی، مهـارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • خصوصیات توسعه را بدانند. • خصوصیات توسعه را تفکیک کرده بتوانند. • به خصوصیات توسعه ذهنیت مثبت پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکــن و ممُــد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظۀ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: برای گذار از جامعه یی به جامعۀ مطلوبتر کدام ملاک و شاخص ضرورت است؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - آیا می‌دانید توسعه دارای کدام خصوصیات است؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۶۷) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳-شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- توسعه دریک تحلیل ساده به چه گفته می‌شود؟ ۲- اولین هدف توسعه را با مثال بیان دارید؟ ۳- توسعه چه وقت، همه جانبه و دوامدار است؟	۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- توسعه دریک تحلیل ساده و در کلیه جوامع، به وضعیتی گفته می‌شود که حد اقل، سه هدف و یا شرط راتحقق بخشد. ۲- اولین هدف توسعه امکان دسترسی بیشتر به کالاها و خدمات که به ادامه حیات انسان‌ها ضروراست؛ مانند: غذا، مسکن و پوشاک. ۳- توسعه هنگامی همه جانبه و دوامدار است که بتواند همه زمینه‌های زنده گی را تحت پوشش قرار دهد.	۱۰دقیقه
۵- کارخانه‌گی به همکاری همصنفان خود چند سطر در مورد توسعه معلومات رقم دارید.	۵- شاگردان کارخانه‌گی را در کتابچه‌های خود تحریر می‌دارند.	۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- **اهداف توسعه چیست؟** مختصراً بیان دارید.
توسعه یک هدف اساسی برای اکثر کشورها است. همه کشورهای عقب مانده تمایل دارند بر ظرفیت و توان مادی، انسانی و معنوی خود بیفزایند و از نگاه توانایی‌های انسانی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اداری یک دولت قدرتمند باشند.

۲- آیا توسعه جریانی از رشد اقتصادی است و یا اینکه رشد اقتصادی تنها یک جنبۀ توسعه است؟
توسعه تنها جریان اقتصادی نبوده؛ بلکه رشد مفهوم یک جانبه داشته و منظور از آن ازدیاد و کمی (اندازه) ثروت در جامعه است.

۳- شاخص‌های گذار مطلوب از یک جامعه به جامعۀ دیگر کدام‌ها اند؟ بیان دارید.
- رهبران جامعه فاسد و خود کامه نباشند؛ چرا که در صورت مستبد بودن، حرکتی صورت نخواهد گرفت.
- انسان‌ها، فریب خورده و وابسته‌گی فکری و تقلیدی نداشته باشند.
-تربیت انسان.

۴-توسعه را تعریف نمایید؟
توسعه در لغت به معنای گسترش است و در اصطلاح رشد تدریجی در جهت ترقی، قدرتمند گردیدن و حتی بزرگتر شدن است؛ همچنان توسعه به معنای وسعت دادن نیز می‌باشد.

۵-کشورهای در حال توسعه کدام اهداف را پیش ببرند تا به سطح ممالک توسعه یافته برسند؟
داشتن انسان‌های سالم، متخصص با تدبیر و فعال به همرای دایرۀ وسیعی از صنایع، راه‌های ارتباطی و مواصلات پیشرفته، بنادر و وسایل حمل و نقل مجهز و امکانات زیر بنایی و غیره اهداف مطلوب و آرمانی کشورهای در حال توسعه است.

معلومات اضافی برای معلم محترم

توسعه: اصطلاح توسعه به صورت وسیع و همه جانبه بعد از جنگ جهانی دوم مطرح شد. کلمۀ توسعه در لغت به معنای خروج از لفاف است. در چوکات نظریۀ نو سازی، لفاف همان جامعه سنتی و فرهنگی و ارزش‌های مربوط به آن است که جوامع برای نو شدن باید از این مرحله سنتی خارج شود.

در تعریف توسعه نکاتی را باید در نظر داشت‌که مهمترین آن‌ها؛ عبارتند از: این که نخست توسعه را یک مقولۀ با ارزش تلقی کنیم، دوم به ارتباط و نزدیکی آن با مفهوم بهبود توجه داشته باشیم. دانشمندان علوم اجتماعی از توسعه تعاریف متعددی ارائه نموده اند. که در این قسمت به یک تعریف اکتفا می‌نماییم.

مایکل تو دارو معتقد است که توسعه را باید جریانی چند بُعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی عامۀ مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق است. توسعه در اصل باید نشان دهد که مجموعۀ نظام اجتماعی هماهنگ با ضرورت‌های متنوع اساسی و خواسته‌های افراد و گروپ‌های اجتماعی در داخل نظام، از حالت نا مطلوب زنده‌گی گذشته خارج شده و به سوی وضع یا حالتی که از نظر مادی و معنوی بهتر است، سوق یابد.

درس(هجدهم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**توسعه فرهنگی چیست؟**	
۲- هدف کلی	آشنایی با توسعه فرهنگی	
۳-اهـــداف آموزشـــی (دانشی، مهــارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • توسعۀ فرهنگی را بفهمند. • توسعۀ فرهنگی را تشریح کرده بتوانند. • نگرش مثبت به توسعۀ فرهنگی پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکــن و ممُـد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظۀ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: جنبه‌های توسعه را نام بگیرد.	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - در تصاویر صفحۀ(۶۹) کتاب تان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۶۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴- ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- اساس هر نوع توسعه کدام توسعه است؟ ۲-فرهنگ هر جامعه نشان دهندهٔ کدام موضوعات است؟ ۳- چرا نقش توسعهٔ فرهنگی حساس و پررنگ می‌باشد؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- اساس هر نوع توسعه، توسعهٔ فرهنگی است. ۲- فرهنگ هر جامعه سطح پیشرفت و ترقی ساینس و تکنالوژی، تولید، آموزش، ادبیات دورهٔ خاصی از تحول اجتماعی را نشان می‌دهد. ۳- زیرا هیچ تحول و تغییر اجتماعی و سیاسی بدون زمینه‌ها و شرایط متناسب فرهنگی امکان ندارد. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

درس(نزدهم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**توسعه فرهنگی چیست؟**	
۲- هدف کلی	آشنایی با اساس و پایه‌های اصلی توسعه	
۳-اهـــداف آموزشـــی (دانشی، مهـارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • اساس و پایه‌های اصلی توسعه را بفهمند. • اساس و پایه‌های اصلی توسعه را تشریح کرده بتوانند. • نگرش مثبت به اساس و پایه‌های اصلی توسعه پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکـن و ممُـد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظۀ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: اساس هر نوع توسعه کدام توسعه است؟ بیان دارید.	زمان۵ دقیقه
	انگیزه - چرا توسعه به حفظ دستآوردهای فرهنگی، منطقه یی و ملی ضرورت دارد؟ بیان دارید.	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپهای مناسب تقسیم نموده به آنها هدایت دهید که صفحهٔ(۷۰) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴- ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- پایه‌های اصلی توسعه را نام بگیرید. ۲- چرا دست آوردهای فرهنگی مطمئن ترین ضامن توسعهٔ مستقل است.؟ ۳- چرا فرهنگ را بُعد فرعی یا تزینی توسعه تلقی کرده نمی توانیم؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۷- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- پایه‌های اصلی توسعه؛ عبارتنداز: توسعهٔ سیاسی، توسعهٔ اجتماعی، توسعهٔ اقتصادی و توسعهٔ فرهنگی. ۲- به خاطری که هویت فرهنگی را تقویت می‌کند و قوهٔ نو آوری و آگاهی مردم را نسبت به میراث فرهنگی افزایش می‌دهد. ۳- به خاطری که فرهنگ عنصر ضروری جامعه بوده و در رابطهٔ کلی با توسعه، نیروی درونی جامعه محسوب می‌شود. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- **توسعهٔ فرهنگی را تعریف نمایید:** منظور از توسعه فرهنگی دگرگونی است که از طریق تراکم عناصر فرهنگی در یک جامعه معین صورت می‌گیرد و بر اثر آن، جامعه کنترول مؤثری را بر محیط طبیعی و اجتماعی اعمال می‌کند.

۲- **نقش افراد یک جامعه در عقب مانی و یا پیشرفت و ترقی آن چیست؟** جامعهٔ غیر فعال و عقب مانده از وجود افراد عقب مانده، غیرفعال در داخل آن جامعه حکایت می‌کند و جامعهٔ سیال، مترقی و فعال، فعال بودن ، تحرک و هوشیاری افراد خویش را به اثبات می‌رساند.

۳- ارتباطات اجتماعی در توسعهٔ فرهنگی چه نقشی دارد؟

انسان موجود اجتماعی است و دراجتماع زنده‌گی می‌کند؛ بنابراین ارتباط با دیگران برای وی ضروری است که با نهادها، فعالیت مشترک داشته باشند اگر آن‌ها با هم ارتباط نداشته باشند نمیتوانند به هدف مشترک خود برسند.

۴- به نظر شما، آیا در جهت توسعهٔ فرهنگی یک کشور می‌توان از تجربات ملل مختلف جهان استفاده کرد؟

در جهت توسعهٔ فرهنگی باید از تجربیات ملل مختلف جهان، به خصوص تجربیاتی که موفق بوده، استفاده کرد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

توسعهٔ فرهنگی

مفهوم توسعهٔ فرهنگی از اوایل دهه ۱۹۸۰ م. به بعد از طرف یونسکو به عنوان یک سازمان فرهنگی، در مباحث توسعه مطرح شده و از مفاهیمی است که نسبت به سایر بخش‌های توسعه،چون: توسعهٔ اقتصادی، توسعه اجتماعی و توسعهٔ سیاسی از ابعاد ارزشی بیشتری برخوردار است و تأکید بیشتری بر ضرورت‌های غیر مادی جامعه دارد.

نکتهٔ که در توسعه فرهنگی حایز اهمیت است این است که در مواردی توسعه فرهنگی را با فراموش کردن و قطع با سنت‌های گذشته یک سان می‌دانند، در حالی که توسعهٔ فرهنگی به معنای قطع از سنت‌های گذشته نیست؛ زیرا سنت‌ها ذخیرهٔ تجارب گذشتهٔ یک جامعه است، توسعه بر مبنای وسیع سنت‌ها و تجارب گذشته انجام می‌گیرد نه بر اساس نفی آن‌ها.

توسعه جریانی است که در آن سنت‌ها و تجارب گذشته بر اساس احتیاجات و شرایط نو باز سازی می‌گردد و از این طریق جامعهٔ خود را سودمند می‌کند و توانایی‌های بالقوهٔ انسان‌ها شکوفا می‌شود.

درس(بیستم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**توسعهٔ اجتماعی - سیاسی**	
۲- هدف کلی	آشنایی با توسعهٔ اجتماعی	
۳-اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • توسعهٔ اجتماعی را بشناسند. • توسعهٔ اجتماعی را تشریح کرده بتوانند. • به توسعهٔ اجتماعی و پیشرفت آن در جامعه علاقه‌مند گردند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: مردم ما در مورد غنای فرهنگ و ارزش‌های والای اسلامی چه مکلفیت دارند؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه در تصاویر صفحهٔ(۷۳) کتاب تان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۷۳) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴- ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱-توسعه چه زمانی قابل دوام و استمرار است؟ ۲- زمینه‌ها و علل اجتماعی متعدد را که در جریان رشد و توسعه باید مورد توجه قرار داد کدام‌ها اند؟ بیان دارید. ۳- استراتیژی در مورد دهات کدام موارد را توصیه می‌کند؟ یکی آن را بیان دارید. **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲-لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- زمانی قابل دوام و استمرار است که منفعت گیرنده‌گان به تدریج تبدیل به صاحبان این پروسه شوند. ۲- عبارتنداز: • کمک مستقیم، فوق‌العاده سریع در جهت از میان بردن فقر مطلق که به صورت نا امید کننده یی، جمعیت کثیری از جهان را در بر می‌گرفت. • برآوردن احتیاجات اساسی نظیر، غذا، پوشاک، سرپناه، مواد سوخت و نیز پاسخ به بعضی احتیاجات اجتماعی. ۳- فراهم شدن زمین برای دهقانان فقیر و بی زمین. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

درس(بیست ویکم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**توسعهٔ اجتماعی-سیاسی**	
۲- هدف کلی	آشنایی با توسعه سیاسی	
۳-اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • توسعهٔ سیاسی را بشناسند. • توسعهٔ سیاسی را از توسعهٔ اجتماعی تفکیک کرده بتوانند. • به توسعهٔ سیاسی و اجتماعی علاقه مند گردند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی،مباحثه، سؤال و جواب	
۵- مواد ممکن و ممِد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره	
۶- شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی	
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: مردم به اثر مهاجرت از دهات به شهرها با چه حالت مواجه می‌شوند؟	زمان۵ دقیقه
	انگیزه - توسعهٔ سیاسی چیست؟ بیان دارید.	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۷۵) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ اینکه کدام حالت جنبه مثبت و رشد نهادها را نشان می‌دهد، بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴- ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- توسعهٔ سیاسی چه زمانی مطرح گردید؟ ۲- توسعهٔ سیاسی چیست؟ ۳- آیا تحقق توسعه و انکشاف ملی یک کشور بدون ایفای نقش زنان امکان دارد؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- توسعهٔ سیاسی از مفاهیمی است که پس از جنگ جهانی دوم در ادبیات توسعه مطرح شده است. ۲- توسعهٔ سیاسی عبارت از شرایط سیاسی است که برای توسعهٔ اقتصادی و صنعتی لازمی و اساسی شمرده می‌شود. ۳- تحقق توسعه و انکشاف ملی یک کشور بدون حضور و نقش زنان به مشکلات مواجه می‌شود. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- زمینه‌ها و علل اجتماعی که در جریان رشد و توسعه باید مورد توجه قرار گیرد؛ چیست؟
عبارتنداز: ۱- کمک مستقیم، فوق العاده و سریع درجهت از میان بردن فقر مطلق. ۲- برآوردن احتیاجات اساسی نظیر: غذا، پوشاک، سرپناه و مواد سوخت.
۲- برای این که منابع مادی در دهات بین همهٔ افراد آن به طور مساویانه توزیع شود، چه کارهایی باید انجام گیرد؟
کارهای ذیل باید صورت گیرد
۱- فراهم شدن زمین برای دهقانان فقیر و بی زمین، تأمین محصولات زراعتی با مفاد کم و یا کمک‌های بلاعوض برای خانواده‌های قریه ها، عملی کردن اصلاحات ارضی.
۳- بعضی عواملی که منجر به مهاجرت مردم دهات به شهرها می‌گردد کدام‌ها اند؟ عبارتند از:
۱- بیکاری ۲- محدود بودن زمین‌های زراعتی ۳- عدم پلان گذاری صحیح دولت.
۴- برخی شاخص‌های مثبت توسعهٔ سیاسی را نام ببرید. برخی از شاخص‌های مثبت توسعهٔ سیاسی عبارتنداز:
۱- حاکمیت دولتی یا یک پارچه گی کشور.
۲- شکل گیری ملت یا یک پارچه گی ملی.
۳- شرکت مردم در تصمیم گیری‌ها.
۴- آزادی مطبوعات سالم و مسؤول و رشد رسانه‌های جمعی.
۵- گسترش امکانات آموزشی.
۵- نقش زنان در توسعه و انکشاف ملی یک کشور چیست؟ تحقق توسعه و انکشاف ملی یک کشور بدون تأمین حضور و نقش فعال زنان با مشکل مواجه می‌گردد . زنان نیم پیکرهٔ جامعهٔ بشری بوده و قادر اند، نقش خوبی را در تحقق توسعه ایفا نمایند، مشروط بر آن که آن‌ها در چوکات عقاید، قواعد و ارزش‌های اسلامی بالفعل به حیث نیروی متحرکهٔ تاریخ وارد صحنه‌های حیات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی شوند. زنان کلید انکشاف خانواده، جامعه و جهان اند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

توسعه سیاسی

توسعه جریانی است که زمینه‌های لازم را برای تثبیت و تشکل مشارکت سیاسی فراهم می‌کند. که نتیجهٔ آن افزایش توانمندی یک نظام سیاسی است.

توسعهٔ اجتماعی

توسعهٔ اجتماعی از مفاهیمی است، که با چگونه گی و شیوهٔ زنده‌گی افراد یک جامعه رابطهٔ نزدیک دارد. در ابعاد عینی بیشتر ناظر به بالابردن سطح زنده گی عمومی از طریق ایجاد شرایط مطلوب، خوب در زمینه‌های از بین بردن تنگدستی در جامعه، تغذیه خوب، صحت، مسکن، مشاغل، تعلیم و چگونه‌گی گذران اوقات فراغت می‌باشد.

توسعه اجتماعی

در پی ایجاد بهبود در وضعیت اجتماعی افراد یک جامعه است.
توسعه اجتماعی در مقیاس با مفاهیمی، چون: توسعهٔ اقتصادی و رشد اقتصادی بخش وسیع تری را در بر می‌گیرد. در دورهٔ جدید مباحث مربوط به جامعهٔ مدنی، دموکراسی، عدالت اجتماعی، رفاه اجتماعی و سرمایه اجتماعی موضوعات محوری توسعه اجتماعی را تشکیل می‌دهد.

درس(بیست ودوم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**توسعهٔ اقتصادی**	
۲- هدف کلی	آشنایی با پشرفت‌های سریع کشورها	
۳-اهـــــداف آموزشـــــی (دانشـــی، مهـــارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تـدریس بـه اهـداف زیـر دسـت یابند: • با پشرفت‌های سریع کشورها آشنا شوند. • کشورهای عقـب مانـده را از کشـورهـای قدرتمنـد تفکیـک کـرده بتوانند. • به مطالعه کشورهای عقـب مانـده و کشـورهـای قدرتمنـد علاقـه مندی پیداکنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مـــواد ممکـــن و ممُـــد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت های تـدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: زنان چه نقشی را در تحقق توسعه ایفا می‌نمایند؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - در تصاویر صفحهٔ(۷۷) کتاب تان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۷۷) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	
۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.	۱۵ دقیقه
۴-ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- منظور ار رشد اقتصادی چیست؟ ۲- رشد اقتصادی با کدام شاخص‌ها اندازه گیری می‌گردد. ۳- چه وقت گفته می‌توانیم که در یک جامعه رشد صورت گرفته است؟	۱- منظور از رشد اقتصادی از دیاد ثروت و تولید در جامعه است. ۲- رشد اقتصادی با شاخص های؛ چون: درآمد سرانه اندازه گیری می‌شود. ۳-اگر در یک جامعه سطح تولید در دورهٔ معین نسبت به دوره قبل افزایش یابد می‌گوییم در آن جامعه رشد صورت گرفته است.	۱۰دقیقه
۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۳دقیقه

درس(بیست وسوم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**توسعه اقتصادی**	
۲- هدف کلی	آشنایی با پشرفت توسعه اقتصادی	
۳-اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • پیشرفت توسعه اقتصادی را بدانند. • پیشرفت توسعه اقتصادی را تشریح کرده بتوانند. • نگرش مثبت به پیشرفت توسعهٔ اقتصادی پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: کی‌می‌تواند بگوید که یک جامعه چه وقت در راه رشد گام برداشته است؟	زمان۵ دقیقه
	انگیزه - چرا گفته می‌شود که توسعه جریان دراز مدت است؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۷۸) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ اینکه افزایش تولیدی را نمی‌توان توسعهٔ دانست، بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴- ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱-چه وقت گفته می‌توانیم که جامعه در راه رشد گام برداشته است؟ ۲- در اثر توسعه اقتصادی چه تغییرات در جامعه رخ می‌دهد. ۳- رشد اقتصادی چیست؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- هرگاه جامعه با استفاده از روش‌های بهتر و تکنالوژی مناسب، ظرفیت تولیدی خود را افزایش دهد و از منابع خویش به شکل بهتر استفاده کند، می‌گوییم که در راه توسعه گام برداشته است. ۲-دراثر توسعه اقتصادی تهداب‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه دگرگون می‌شود که نتیجهٔ چنین تغییر و تحول در درجهٔ اول کاهش نابرابری‌های اقتصادی و تغییراتی در زمینهٔ تولید، توزیع و مصرف جامعه خواهد بود. ۳- رشد اقتصادی مفهوم یک بعدی دارد و منظور از آن ازدیاد ثروت و تولید در جامعه است وبه صورت معمول با شاخص‌هایی، چون: درآمد سرانه اندازه گیری می‌شود. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱-در گذشته توسعهٔ کشورها با کدام معیارها تعیین میگردید و امروز به چگونه تعیین می‌گردد؟

در گذشته معیار توسعه و پیشرفت کشورها عاید سرانه افراد جامعه بود؛ اما انتقادهای روی این شاخص به عمل آمد که تنها معیار ترقی و انکشاف کشورها رشد اقتصادی یا بالا بودن عاید سرانه نیست.

۲- توسعهٔ اقتصادی را تعریف نموده، بگویید که توسعه سبب کدام تغییرات در جامعه می‌گردد؟

توسعه اقتصادی عبارت از: رشد انکشاف با افزایش ظرفیت‌های تولیدی و ظرفیت‌های فزیکی انسانی و اجتماعی، توام با توسعهٔ اقتصادی است. توسعهٔ اقتصادی تهداب‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه را دگرگون می‌سازد، که نتیجهٔ چنین تغییر و تحولی در درجه اول کاهش نابرابری‌های اقتصادی و تغییراتی درزمینهٔ تولید، توزیع و مصرف جامعه خواهد بود.

۳-اهداف توسعهٔ اقتصادی چیست؟

۱- افزایش ثروت و رفاه مردم جامعه و ریشه کن کردن فقر۲- دوم، ایجاد شغل و کار، که هر دوی این اهداف تأمین کنندهٔ عدالت اجتماعی است.

۴- تفاوت بین توسعهٔ اقتصادی و رشد اقتصادی چیست؟

رشد اقتصادی مفهوم یک بُعدی دارد و منظور آن ازدیاد ثروت و تولید در جامعه است. که به صورت معمول با شاخص‌هایی؛ چون: در آمد سرانه سنجش یا سنجیده می‌شود؛ بنابر آن رشد یک مفهوم کمی است توسعه اقتصادی در کنار افزایش تولید بر پدیدهٔ دیگر نیز دلالت دارد که می‌توان مفهوم کیفی دانست.

۵-از کدام روش‌ها استفاده شود تا جامعه در راه توسعه گام بردارد؟

هر گاه جامعه با استفاده از روش‌های بهتر و تکنالوژی مناسب ظرفیت تولیدی خود را افزایش بدهد و ازمنافع خویش به شکل بهتر استفاده کند می‌گویم‌که جامعه در راه توسعه گام برداشته است.

۶-با تغییر در ساختار اقتصادی چه تغییراتی در ساختار اجتماعی رخ میدهد؟

در اثرتغییر ساختار اقتصادی، بنیادهای اجتماعی جامعه دگرگون می‌شود، در کنار رشد کمی تولید نهادهای اجتماعی نیز متحول خواهند شد، نظریات تغییر خواهد کرد و هر روز نو آوری جدیدی به وجود خواهد آمد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

توسعهٔ اقتصادی

توسعهٔ اقتصادی عبارت است از استفاده از منابع تولیدی به نحوی که موجب رشد بالقوهٔ مداوم عاید سرانه در یک جامعه شود. توسعهٔ اقتصادی دست آوردی است‌که طی آن مبانی علمی و فنی تولید از وضعیت سنتی به وضعیت مدرن تغییر می‌کند.

در مجموع می‌توان گفت توسعهٔ اقتصادی جریانی است که درطی آن اساس اقتصادی و اجتماعی جامعه دگرگون می‌شود به طوری که حاصل چنین دگرگونی و تحولی در درجه اول کاهش نابرابری‌های اقتصادی و تغییراتی در زمینه‌های تولیدی، توزیع و نمونه‌های مصرف جامعه خواهد بود.

درس(بیست وچهارم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**عوامل توسعه و عقب مانده‌گی**	
۲- هدف کلی	آشنایی با کشورهای توسعه یافته و کشورهای عقب مانده	
۳-اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • کشورهای توسعه یافته وکشورهای عقب مانده را بشناسند. • کشورهای توسعه یافته وکشورهای عقب مانده را تشریح کرده بتوانند. • به مطالعه کشورهای توسعه یافته و کشور عقب مانده علاقه مندی پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: در جهان ما چند گروپ از انسانها زنده‌گی می‌کنند؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - کدام کشورها را توسعه یافته گویند؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۸۱) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۰دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۴-ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱-در جهان چند گروپ انسان‌ها زنده‌گی می‌کنند؟ ۲- آیا قدامت و عمر کشورها علت فقیر و غنی شدن آن‌هاست؟ ۳- آیا سطح ذکاوت، نوع نژاد، رنگ پوست درپیشرفت نقش سازنده دارد؟	۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱-در جهان دو گروپ انسان‌ها زنده‌گی می‌کنند. • گروپ اول با خیال آسوده و دور از نگرانی‌های مادی برای هرچه بهتر شدن زنده‌گی خود و فرزندانش می‌کوشند. • گروپ دوم انسان‌های اند که زنده‌گی شان با فقر و محرومیت همراه است. ۲- نه زیرا مصر با بیش از سه هزار سال تاریخ، کشور توسعه نیافته و کشورهای کانادا و امریکا که بیشتر از ۱۵۰ سال تاریخ ندارد، اکنون جزء کشورهای توسعه یافته و غنی محسوب می‌شود. ۳- سطح ذکاوت، نوع نژاد و رنگ پوست نمی‌تواند در پیشرفت و یا عقب مانده‌گی کشورها نقش سازنده‌داشته باشد.	۱۰دقیقه
۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۳دقیقه

درس(بیست وپنجم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**عوامل توسعه و عقب مانده گی**	
۲- هدف کلی	آشنایی با کشورهای صنعتی و توسعه نیافته.	
۳-اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • خصوصیات مشترک کشورهای توسعه نیافته را بشناسند. • عوامل عقب مانده‌گی در کشور ما را تشریح کرده بتوانند. • به عوامل توسعه در کشورهای صنعتی و توسعه نیافته علاقه مندی پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکن و ممِد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظۀ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: چرا بعضی از کشورها غنی و بعضی دیگر فقیر و عقب مانده می‌شوند؟	زمان ۵دقیقه
	انگیزه - علل عقب مانده‌گی کشورهای در حال توسعه را در چه می‌دانید؟	۲ دقیقه

زمان به دقیقه	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- عبارت از پایین بودن سطح و کیفیت زنده‌گی مردم، بیکاری، کم‌کاری، پایین بودن مقدار استفاده کارو نیروی کار. ۲- کشورهای جاپان،کوریا، سنگاپور. ۳- عوامل داخلی و کشورهای منطقه و همسایه‌گان که منافع متضاد آن‌ها موجب جنگها و نا امنیهای داخلی گردیده به صورت عمومی موجبات عقب مانی کشور را فراهم نموده است. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۸۳) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ اینکه چرا بعضی از اقتصاددانان کمبود منابع طبیعی، تشکیل نشدن سرمایه و نبودن پس انداز را از علل عقب مانده‌گی کشورها می‌شمارند، بحث نمایند ، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴- ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- دو خصوصیت مشترک کشورهای توسعه نیافته را بیان دارید. ۲- کشورهای را که فاقد منابع طبیعی اند و از نظر صنعتی به دست آوردهای مهم نایل شده اند نام بگیرید. ۳- به صورت عموم کدام عوامل موجبات انحطاط و عقب مانده‌گی کشور را فراهم نموده است؟ بیان دارید. **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.

جواب به سؤالات متن درس

۱- فرق بین یک کشور توسعه یافته و یک کشور عقب مانده را بیان دارید.

کشورهای توسعه یافته کشورهای اند که به صورت کامل صنعتی شده و دارای سیستم‌های اقتصادی پیچیده می‌باشند و بیش از ۲۵ درصد از تولید خالص داخلی آنانرا فعالیت‌های صنعتی تشکیل می‌دهد. بعضی از علما علل پس مانی کشورهای عقب مانده را کمبود منابع طبیعی و یا عدم استفاده از آن، تشکیل نشدن سرمایه و نبود پس انداز به حد کافی می‌دانند.

۲- خصوصیات مشترک کشورهای عقب مانده را بیان کنید.

- پایین بودن سطح کیفیت زنده‌گی مردم.
- بیکاری و نبود کار در پایین بودن مقدار استفاده کار و نیروی کار.
- وابسته گی زیاد به تولیدات زراعتی و یا صادرات مواد اولیه (منابع تولیدی).
- وابسته گی اقتصادی و آسیب پذیری در روابط بین المللی.
- ساختار سیاسی حکومتی نا مناسب و ضعیف.
- نابرابری اجتماعی.
- ضعف طبقات متوسط.

۳- علل عقب مانده‌گی در حال رشد را کدام موضوعات تشکیل می‌دهد؟

علل عقب مانده‌گی کشورهای در حال رشد عبارت است از:

- رشد نا منظم نفوس.
- محدودیت نیروی انسانی ماهر و کمبود امکانات مالی و سرمایه.

۴- کدام عوامل در پیشرفت و یا عقب مانده گی یک کشور نقش دارد.

کمبود منابع طبیعی، عدم تمرکز سرمایه و نبودن پس انداز به حد کافی در عقب مانده‌گی یک کشور نقش بازی می‌نماید.

عواملی که در پیشرفت یک کشور نقش دارد؛ عبارتنداز:

- نیروهای انسانی متخصص ماهر
- منابع طبیعی
- سرمایه کافی
- استفاده از تکنالوژی

۵- عامل داخلی عقب مانده گی کشور ما چیست؟

نا امنی‌های چند دهه اخیر، بی سوادی و کمبود امکانات مالی و سرمایه از مهمترین عوامل داخلی عقب مانده‌گی کشور ما به شمار میرود.

۶- عامل خارجی عقب مانده گی کشور ما چیست؟ بیان دارید.

عوامل خارجی که به نحوی در عقب مانده گی کشور ما نقش مؤثری داشته اند کشورهایی اند که با اغراض خاص و بر اساس منافع سیاسی و اقتصادی شان همیشه جنگ و نا امنی و کشمکش را به منظور بر آورده شدن اهداف خویش دنبال نموده اند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

کشورهای در حال توسعه

کشورهای در حال توسعه به کشورهایی اطلاق می‌شودکه عاید کم دارند و به سرعت در حال صنعتی شدن هستند. عاید سرانهٔ آن‌ها به سرعت روبه رشد است و نمونهٔ اشکار آن‌ها کشورهای جنوب شرقی آسیا؛ مانند: هانکانگ، سنگاپور، کوریایی جنوبی، تایلند و تایوان است که سرعت پیشرفت اقتصادی آن‌ها در سال‌های اخیر زیاد بوده و بسیاری از بازارهای منطقه را به خود اختصاص داده اند. بعضی از جامعه شناسان معتقدند که شیوهٔ صنعتی شدن این کشورها تفاوت زیادی با شیوهٔ صنعتی شدن کشورهای مغرب زمین دارد.

کشورهای فقیر

کشورهای فقیر به کشورهای اطلاق می‌شودکه از نظر صنعتی در سطحی بسیار پایین قرار دارند و فقر مادی در آن‌ها به طوری کامل چشمگیر است اکثر کشورهای فقیر در افریقا و آسیا قرار دارند. در این کشورها فقط تعداد اندکی از مردم ثروتمند اند و اکثریت مردم آن‌ها در وضع بسیار بدی از نظر غذا، محل زنده گی، صحت، تعلیم وتربیه و خلاصهٔ همهٔ نیازهای اولیهٔ انسان قرار دارند.

آنچه مسلم است این است‌که وضعیت همهٔ کشورهای ثروتمند، نیمه ثروتمند، و فقیر پایدار نیست و دایم در حال تغییر است. در دو دههٔ اخیر ما شاهد صنعتی شدن کشورهایی هستیم که به آن‌ها نام کشورهای نیمه صنعتی یا کشورهای در حال توسعه را نهاده اند[1]

کشورهای عقب نگه داشته شده

کشورهای عقب نگه داشته همان کشورهای هستند که تحت عناوین جهان سوم، کم توسعه، در حال توسعه یاد می‌شوند. مفهوم عقب مانده شده به صورت خاص در مورد این کشورها ناشی از اندیشه و طرز تفکر خاصی است که در مورد توسعه نیافته‌گی و عقب مانده‌گی کشورهای جهان وجود دارد بر مبنای این تفکر چنین اظهار می‌شود، که عقب مانده‌گی کشورهای موسوم به جهان سوم ناشی از عوامل بیرونی و خارجی در چوکات استثمار و رابطه نابرابری این کشورها از جانب کشورهای پیشرفته بوده است؛ بنابراین کشورهای توسعه یافته موجب عدم توسعهٔ این کشورها شده اند؛ لهذا بهتر است که در مورد آن‌ها مفهوم عقب نگه داشته شده به کار برده شود.

---

(۱) عضدا نلو، حمید، آشنایی با مفاهیم اساسی جامعه شناسی ص ۵۰۰ نشرنی ۱۳۸۴ هـ.ش.

درس(بیست وششم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**توسعه و محیط زیست**	
۲- هدف کلی	آشنایی با محیط زیست	
۳-اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • محیط زیست را بشناسند. • میحط زیست را تشریح کرده بتوانند. • در پاک نگهداشتن محیط زیست علاقه‌مندی پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظۀ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: دوعامل مهم عقب مانده‌گی کشور را نام بگیرید.	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - در تصاویر صفحۀ(۸۷) کتاب تان چه را می‌بینید؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۸۷) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴- ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- محیط زیست چیست؟ ۲- منابع طبیعی را تعریف کنید. ۳- منابع تجدید ناپذیر کدام‌ها اند؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- محیط‌هایی که در آن زنده‌گی ادامه دارد، محیط زیست نامیده می‌شود. ۲- منابع طبیعی عبارت از اشیای است که در طبیعت خداوند (جَلَّ جَلاَلُه) خلق کرده و موجودات زنده به آن ضرورت دارند و از آن استفاده می‌کنند ۳- عبارت از منابعی اند که در نتیجهٔ استفادهٔ تدریجی و دوام دار کاهش یافته، بالاخره به اتمام می‌رسد؛ مانند: زغال سنگ، نمک، تیل،گاز و سایر معادن. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

درس(بیست وهفتم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**توسعه و محیط زیست**	
۲- هدف کلی	آشنایی با مهمترین موضوعات محیط زیست.	
۳-اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • مهمترین موضوعات محیط زیست را بشناسند. • مهمترین موضوعات محیط زیست را تفکیک کرده بتوانند. • علاقه مندی به مهمترین موضوعات محیط زیست پیدا کنند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: محیط زیست چیست؟	زمان ۵ دقیقه
	انگیزه - آیا می‌دانید که منابع طبیعی بر زنده‌گی ما چه تأثیر دارند؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ(۸۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴- ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- عوامل آلوده گی محیط زیست را صرف نام بگیرید. ۲- کدام عوامل باعث ایجاد شکاف در قشر اووزن می‌گردد؟ ۳- باران‌های اسیدی موجب کدام تخریبات در روی زمین می‌گردد؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- عوامل آلوده‌گی محیط زیست عبارتنداز: گرم شدن جو زمین، کاهش قشر اوزون، توسعهٔ صحرا و کمبود خاک مرغوب، آلوده‌گی هوا و باران‌های تیزابی، دفع زباله‌های سمی (زهری)، از بین بردن جنگلاها. ۲- گازهای که در صنایع و در نتیجهٔ سوخت تیل‌ها و روغنیات تولید می‌شود تأثیر مخرب و تخریش کنندهٔ برضخامت قشر اوزون داشته، حتی موجب شکاف در این قشر گردیده است. ۳- باران‌های تیزابی موجب تخریب جنگل‌ها، پوشش گیاهی وحتی ساختمان‌ها و بناهای ساخت دست بشر و نیز آلوده‌گی منابع آبی بالای زمین و زیر زمینی می‌گردد. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

درس(بیست هشتم)

زمان تدریس(یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**توسعه و محیط زیست**	
۲- هدف کلی	آشنایی با توسعه پایدار و محیط زیست.	
۳-اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • توسعه پایدار و محیط زیست را بشناسند. • توسعه پایدار و محیط زیست را تشریح کرده بتوانند. • به توسعه پایدار و محیط زیست علاقه مند گردند.	
۴- روش‌های تدریس	فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.	
۵- مواد ممکن و ممُد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.	
۶- شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.	
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی** سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان،گرفتن حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: کی‌می‌تواند بگوید که ظرفیت قابل تحمل کدام معنی را افاده می‌کند؟	زمان۵دقیقه
	انگیزه - منظور از توسعهٔ پایه دار چیست؟	۲ دقیقه

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحهٔ (۹۱) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید. ۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصهٔ درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد. **۴- ارزیابی درس جدید** از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- منظور از توسعه پایدار چیست؟ ۲- در رابط با حفاظت محیط زیست اسلام چند چیز را مطلوب می‌داند؟ ۳-برای پاک نگهداشتن محیط زیست باید چه کارها را انجام دهیم؟ **۵- کارخانه‌گی** در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در بارهٔ فعالیت درس جدید بحث می‌نمانید، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند. ۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصهٔ درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۴- مطابق سویهٔ خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- منظور از توسعه پایدار این است که انسان‌ها باید جهت بر آورده ساختن احتیاجات خود از منابع طبیعی طوری معقول استفاده نمایند؛ زیرا نسل آینده نیز حق استفاده از این منابع را دارد. ۲- اسلام سه چیز را مطلوب می‌داند. • ادای شکرانهٔ خداوند(جَلَّ جَلاَلُه) در برابر تمامی ثروت‌های که در بین زمین، در میان آسمان و در اعماق ابحار برای انسان آفریده است. • استفادهٔ دوامدار، پایدار، سنجیده از تمامی منابع طبیعی که درزمین، بحر و آسمان موجود است. • استفادهٔ پاک و عاری از تمام پلیدی ها، نجاست‌ها و کثافت‌ها ازمنابع طبیعی. زیرا نظافت در اسلام جز ایمان است. ۳- باید نهال بنشانیم و سبزه بکاریم و محیط را پاک نگهداریم، آب را بیجا مصرف نکنیم. کثافت را درجای معین آن بیندازیم. - دریاها و پارک‌ها را پاک نگهداریم، درختان را آبیاری نموده از شکستاندن شاخچه‌های درختان خود داری کنیم و حیوانات را اذیت نکنیم. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰دقیقه ۱۵ دقیقه ۱۰دقیقه ۳دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- ظرفیت قابل تحمل چیست؟ بیان دارید.
ظرفیت قابل تحمل به معنای تعداد نفوسی که در یک محیط معین زنده‌گی می‌کنندو آن محیط زیست بتواند به طور دوامدار ضرورت‌های آن نفوس را تأمین کند.
۲- اگر از منابع طبیعی استفاده معقول صورت نگیرد چه خواهد شد؟
اگر از منابع طبیعی استفاده معقول صورت نگیرد و استفاده کننده از احتیاجات خود بیشتر و بدون در نظرداشت ضرورت استفاده کند، این عمل اسراف است و اسراف در اسلام حرام است.
۳- منابع طبیعی تجدید ناپذیر کدام است؟ نام ببرید.
این نوع منابع درنتیجهٔ استفاده مستمر و دوامدار کاهش یافته و بالاخره به اتمام می‌رسند؛ مانند: زغال سنک، نمک، تیل، گاز، و سایر معادن.
۴-چرا گفته می‌شود که توسعه سبب آلوده گی محیط زیست می‌شود؟ آیا این مطلب درست است؟
اگر از منابع طبیعی به طورمعقول و منطقی استفاده شود و با محیط زیست طوریکه لازم است دلسوزانه برخورد شود، هیچگاه توسعه باعث آلوده گی محیط زیست نمی‌شود.
۵- آلوده گی محیط زیست به طبیعت و انسان‌ها چه ضرر می‌رساند؟
آلوده‌گی محیط زیست سبب مصاب شدن و افزایش امراض گوناگون برای انسان‌ها و تمام زنده جان‌ها گردیده و سبب بروز وقایعی؛ مانند: خشکسالی یا بالعکس سیل و طوفان‌های شدید می‌گردد.
۶- گرم شدن کرهٔ زمین (اثرگلخانه یی) چیست؟ بیان دارید.
تجمع و افزایش بیش از حد گازها در جو زمین موجب ایجاد قشر ضخیمی از گاز می‌گردد که مانند پوش پلاستیکی از باز گشت حرارت اضافی از سطح زمین جلوگیری کرده باعث گرم شدن هوای زمین می‌گردد.
۷- در اثر بلند رفتن حرارت زمین چه تغییراتی در اقلیم رخ می‌دهد؟ و سبب کدام حوادث روی زمین می‌گردد.
بلندرفتن درجهٔ حرارت روی زمین ازدیاد گازهای گلخانه‌یی و تقلیل اکسیجن مورد ضرورت در هوای تنفسی می‌باشد؛ همچنان متضرر شدن قشرهای حفاظتی اوزون در اطراف جو زمین است، این گازها تأثیر مخرب و تخریش کنندهٔ بر ضخامت قشر اوزون دارد.

معلومات اضافی

محیط زیست چیست؟ هر محیطی که در آن زنده گی ادامه دارد، محیط زیست نامیده می‌شود. یا به عبارت دیگر مجموعهٔ تمام عوامل بیرونی که بالای زنده گی موجودات حیه اثر گذار باشد به نام محیط زیست یاد می‌شود.
اکولوژی‌چیست؟ علمیست که از ارتباط موجوات حیه با محیط زیست بحث و گفتگو می‌کند.
هدف مطالعه اکولوژی چیست؟ مقصد عمدهٔ آن حفظ(تعادل طبیعت) و استفادهٔ علمی از ثروت‌های طبیعی است.
عوامل تشکیل دهندهٔ محیط زیست عبارت اند از:
۱- فکتورهای حیه؛ مانند: نباتات، حیوانات و مایکرو ارگانیزم‌ها.
۲- فکتورهای غیر حیه.
الف: فکتورهای محیطی؛ مانند: درجهٔ حرارت، آب، باد، باران، آفتاب، اتموسفیر.
ب: فکتورهای خاکی.
ج: فکتورهای اجتماعی

راه های حل برای حفاظت از میحط زیست

الف: اهمیت اشجار در محیط زیست

اشجار و درختان جزء مهم محیط زیست بوده و در جهت ثبات سیستم دورانی حیات در طبیعت نقش اساسی دارد.

ب: جلوگیری از تخریب: درختان به کمک شاخ و برگ شان از سرعت باد می‌کاهند و باریشهٔ درختان و گیاهان خاک را حفظ می‌کنند و مانع ایجاد تخریب می‌شوند و از سیلاب و باد و باران جلوگیری می‌کنند.

ج: تفریحگاه ها: توسعهٔ ساحات سبزشهری در جهت کاهش آلوده‌گی هوای شهرها برای گذران اوقات فراغت مردم از جمله ضروریات زنده‌گی شهر نشینی می‌باشد. ساحات سبز عامل مهمی در جلوگیری از آلوده‌گی‌های مختلف هوا، آلوده‌گی صوتی، تقلیل درجهٔ حرارت، افزایش رطوبت نسبی و جذب گرد و غبار می‌شود. در ختان هوا را به حرکت و جریان وا می‌دارد و از خشکی هوا جلوگیری می‌کند.

د: تأثیر در تغییر آب و هوا: وجود سبزه‌ها و به خصوص جنگلات در تغییر حرارت محیط مؤثر است و حرارت فصلي و روزانهٔ سطح زمین را متعادل می‌کند و باعث اعتدال آب و هوا می‌شود؛ زیرا در تابستان قسمتی از انرژی حرارتی آفتاب را جذب نموده باعث تقلیل حرارت زمین می‌گردد و در زمستان به منزلهٔ رو پوش به آن به شمار رفته، مانع از دست دادن حرارت می‌گردد.

هـ نفش اقتصادی جنگل: جنگلات در محیط زیست ازاهمیت خاص برخوردار است؛ بر علاوهٔ تصفیه کردن هوا، حاصلات جنگلی اعم از چوب و سایر محصولات فرعی دیگر چرخ هزاران فابریکه تولیدی اعم از کوچک و بزرگ را در سراسر جهان به حرکت در می‌آورند. یک درخت سالانه ۲۵۰ متر مکعب اکسیجن خالص تولید می‌کند و مقدار ۳۴۳۷۵متر مکعب کاربن دای اکساید را هم جذب و گاهی آزاد می‌کند.

ز- جلوگیری از حوادث طبیعی و موسمی: پوشش سبزه و درخت‌ها سطح هموارى ایجاد کرده و خطر سیلاب و وقوع برف کوچ را کاهش می‌دهد.

تأثیرات اجتماعی آلوده گی هوا:

- شیوع امراض در بین مردم
- عقیم سازی مردان
- پایین آوردن قوهٔ باروری خانم‌ها
- مرگ و میر پیش از وقت
- سوی شکل و معلولیت اطفال یا نوزاد
- اختلالات ذهنی در اطفال و کلان سالان
- خسته‌گی‌های بی موجب و یا بی مورد
- منازعات فردی